

STEEN
HUIS
MEURS

BLOEMWIJK - ALKMAAR

CULTUURHISTORISCH ONDERZOEK

BLOEMWIJK ALKMAAR | STEENHUISMEURS | FEBRUARI 2019 | PROJECTNUMMER 405

INHOUD

INLEIDING	05
1 HISTORISCHE CONTEXT	07
1.1. Uitbreiding van Alkmaar buiten de singels vanaf eind 19e eeuw	07
1.2 De tuinstadgedachte	11
1.3 De vereniging voor volkshuisvesting Alkmaar	15
1.4 De architecten: Jan Stuyt en Meindert Lippits	17
1.5 Bouw- en gebruiksgeschiedenis	21
2. RUIMTELIJKE ANALYSE	32
2.1 Essenties	32
2.2. Kenmerken	34
3. WAARDERING	40
BRONNEN	42
COLOFON	43

INLEIDING

Dit rapport vertelt het verhaal van de Bloemwijk in Alkmaar, met de nadruk op het woningbezit van woningstichting Van Alckmaer voor Wonen (in de tekst beschreven als plangebied). De wijk stamt uit het begin van de twintigste eeuw en komt voort uit de inzet van verschillende partijen (overheid, woningbouwvereniging en architecten) om een tuinstadmilieu te realiseren buiten de singels. Bloemwijk was bedoeld voor 'arbeidende' Alkmaarders wiens (krot) woningen onbewoonbaar verklaard waren. Dankzij de Woningwet van 1901 kreeg het stadsbestuur meer grip op de kwaliteit en groei van arbeiders- en middenstandswijken. Bloemwijk komt voort uit het algemeen uitbreidingsplan dat het stadsbestuur in 1909 liet opstellen. Waar lange tijd ontspanningsgebied voor de stedelingen was, waren nu buitenwijken gedacht. Door het brengen van veel groen in het straatbeeld zou 'Nieuw Alkmaar', zoals de wijken in het uitbreidingsplan werden genoemd, een landelijk karakter krijgen, en daarmee aantrekkelijk worden om er te wonen. Als uitvloeisel van de Woningwet zag in 1907 de Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar' (het huidige Van Alckmaer voor Wonen) als eerste Alkmaarse woningbouwvereniging het licht. Het was een neutrale woningbouwvereniging, bedoeld voor alle woningzoekenden, ongeacht godsdienst of politieke kleur. Enkele jaren na de oprichting stelde de vereniging zich tot doel een tuindorp realiseren ten westen van de Westerweg. Met subsidie van het Rijk kwamen vanaf 1916 de twee complexen V en VIII (nu 201 en 204) tot stand, naar ontwerp van J. Stuyt en meewerkend architect M.J.E. Lippits. Overal in Nederland werden voor de Tweede Wereldoorlog tuindorpen en wijken gebouwd met wisselende kwaliteit. Vergeleken met Tuindorp Oostzaan in Amsterdam Noord en Het Blok in Krommenie is Bloemwijk tamelijk schraal in zijn tuinkarakter. Een tuindorp in de ware zin van het woord is het niet geworden, daarvoor waren de marges letterlijk en figuurlijk te krap; in de buitenruimte

is maar heel weinig overmaat, laat staan groenaanleg te vinden. De Eerste Wereldoorlog had gezorgd voor hoge bouwkosten, waardoor er bezuinigd moest worden. De vrij versteende openbare ruimte werd echter in een deel van de wijk gecompenseerd door de ambachtelijke, rijkelijk gedecoreerde architectuur (complex V, nu 201). En al ontbrak het aan voortuinen en plantsoenen, de bewoners kregen ruime achtertuinen die te bereiken waren via de voor Bloemwijk zo kenmerkende ronde poorten. Bovendien werd door inmenging van de gemeente de pleinruimte in de jaren dertig alsnog vergroend. Een eeuw na de eerste steenlegging verkeren de woningen in slechte staat.

Ten behoeve van de mogelijke vernieuwingsplannen is SteenhuisMeurs door Van Alckmaer voor Wonen gevraagd om cultuurhistorisch onderzoek te doen naar de Bloemwijk. De wijk is door ons bezocht, en er is geput uit de archieven van het Regionaal Archief Alkmaar, het archief van Van Alckmaer voor Wonen, en de bouwdoSSIers van de gemeente Alkmaar. Ook is er gebruik gemaakt van eerdere onderzoeken die wij hebben uitgevoerd, in het bijzonder *De Bolwerken van Alkmaar, Cultuurhistorische episodes en ruimtelijke analyse* (2017). Van beide complexen (201 en 204) is het historisch materiaal verwerkt in dit onderzoek. Helaas hebben we wel moeten constateren dat van complex 204 minder materiaal beschikbaar was.

In dit rapport vertellen we het historisch verhaal van de wijk (ontstaansgeschiedenis, achterliggende ideeën en motieven, latere wijzigingen), maken we een ruimtelijke analyse (gericht op de woningbouw en de openbare ruimte) en schrijven tot slot een conclusie in de vorm van een waardering (geredeneerd vanuit cultuurhistorie).

SteenhuisMeurs, februari 2019

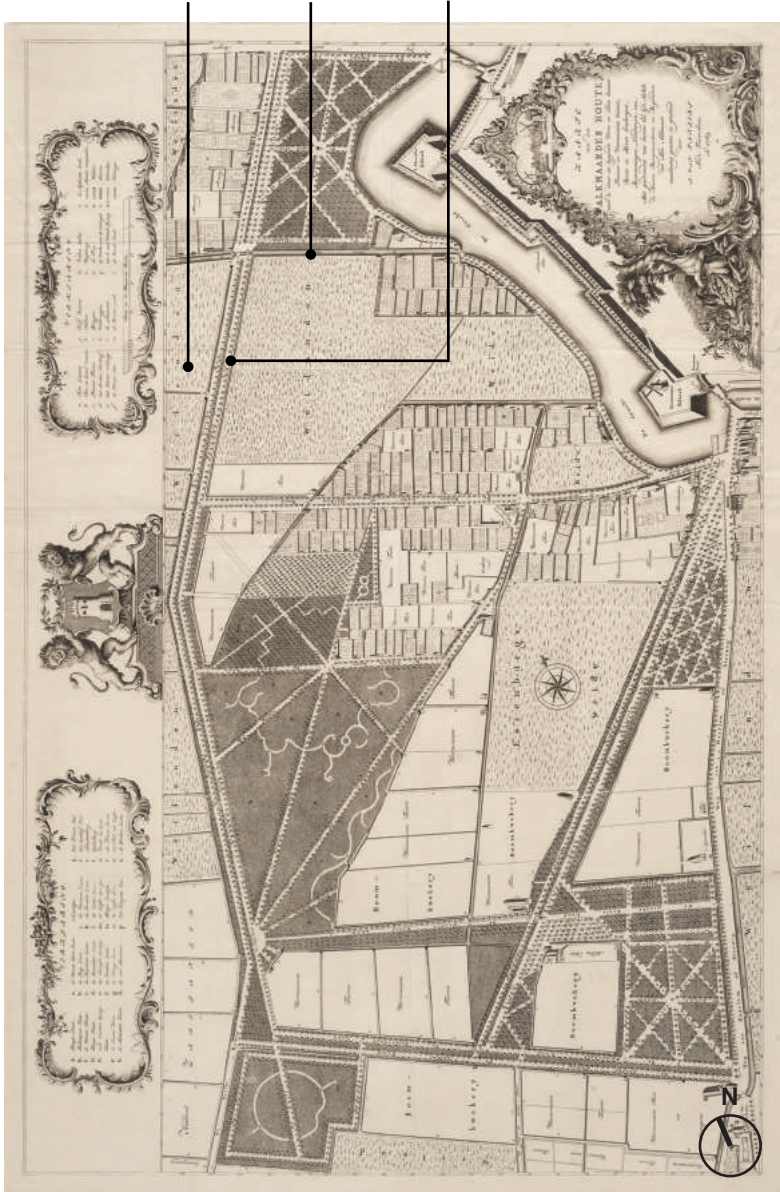
Alkmaar, 1750 [RAA]

Locatie
Bloemwijk Hoevervaart Westerweg

Alkmaarder Hout, 1765 [RAA]

Locatie
Bloemwijk Hoevervaart Westerweg

1. HISTORISCHE CONTEXT

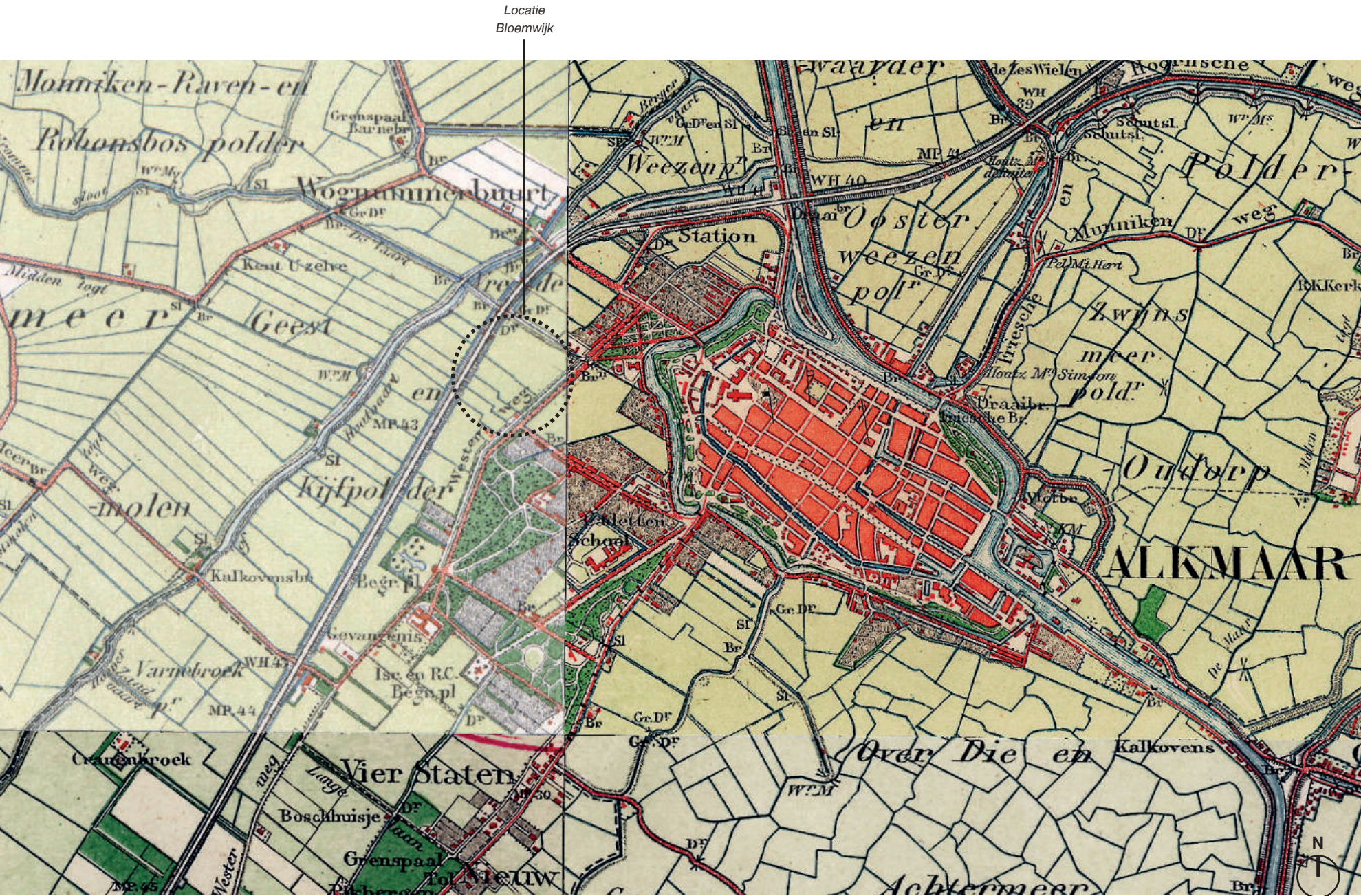
1.1. UITBREIDING VAN ALKMAAR BUITEN DE SINGELS VANAF EIND 19E EEUW

In de middeleeuwen groeide Alkmaar uit tot regionaal marktcentrum, waar streekgebonden agrarische producten als kaas werden verhandeld. De stad breidde zich vanaf de Sint Laurenskerk uit in oostelijke richting en kreeg zijn kenmerkende langgerekte vorm, omringd door stadswallen en -singels (bolwerken) en hierbinnen een gestructureerde plattegrond met hoofd- en dwarsstraten. Ook in de Gouden Eeuw ging het Alkmaar voor de wind. De positie van de stad werd begin zeventiende eeuw versterkt door de droogmakerijen in de omgeving. Waar aan de noord- en oostkant van de stad vooral werd voorzien in ruimte voor havenfaciliteiten en nieuwe bedrijvigheid kwam aan de zuid- en westkant het accent op recreatieve functies te liggen. Direct buiten de singels legden de Alkmaarders moes- en siertuinen aan, passend bij de sfeer van de 1607 aangelegde Alkmaarder Hout. Dit zuidwestelijk gelegen wandelbos met boom- en bloemkwekerijen, pleziertuinen, moestuinen, boerenwoningen en weilanden vormde een waardig ontspanningsgebied dat prestige en status aan de stad en haar bewoners verleende. Na een periode van relatieve stilstand maakte Alkmaar eind negentiende eeuw een nieuwe, ditmaal industriële bloeitijd door. De aanleg van het spoor dwars door het landschap en de bouw van het station (1867) aan de noordwestkant van de stad, was van grote betekenis voor de ruimtelijke ontwikkeling van Alkmaar. Met de komst van de trein was Alkmaar voor forensen een aantrekkelijke woonstad geworden. Daarom brak de stad met de traditie om vooral in oostelijke richting uit te breiden. Stadsuitbreiding buiten de singels werd op grote schaal mogelijk na het opheffen van de Vestingwet in 1874. De beter gesitueerden verhuisden naar villa's en herenhuizen nabij de Alkmaarder Hout, aan de singels en aan de belangrijke uitvalswegen Kennemerstraatweg en Westerweg. Weidegronden en particuliere pleziertuinen

maakten plaats voor nieuwe woonwijken. De eerste uitbreidingswijk voor arbeiders ontstond tussen de oude vesting en het station: de Spoorbuurt (circa 1890). De aanleg en bouw was in handen van particuliere bouwondernemers, die beschikbare terreinen zo economisch mogelijk inrichtten. Een overkoepelende visie op het toekomstige totaalbeeld van de stad ontbrak.

Dankzij de Woningwet van 1901 kreeg het stadsbestuur meer grip op de kwaliteit en groei van arbeiders- en middenstandswijken. Het Gemeentebestuur liet een algemeen uitbreidingsplan opstellen in 1909, met als betrokkenen directeur Gemeentewerken G. Looman en als adviseur landschapsarchitect L. Springer. In een rapport werd een jaar eerder het plan (met deelplannen) toegelicht.¹ Toekomstige bouwers kregen een duidelijke opdracht mee: men moet er het buitenleven kunnen ervaren en zich tegelijk met de binnenstad verbonden blijven voelen. Deze voorwaarden werden vertaald naar een afwisselend stratenplan met rechte straten, gebogen straten en pleinen, geflankeerd door relatief lage bebouwing. Kleinschalige woonbebouwing (met een bouwhoogte niet hoger dan de straatbreedte) paste bij het karakter van Alkmaar als provinciestad. In tegenstelling tot de lage arbeiderswoningen, volgens de Alkmaarse traditie, konden middenstandswoningen aan een wat bredere weg een maatje groter zijn. Voor winkels, cafe's etc. was weinig ruimte. Het plan voorzag vooral in door groen omgeven woonbebouwing. De ontwerpers hadden tuinen voor ogen met openbaar groen als bomenrijen, perken en groene pleinen en voor- en achtertuinen als particulier groen. De Gezondheidscommissie, indertijd een invloedrijk adviesorgaan, had veelvuldig gebruik van voortuinen al eerder bepleit. Door het brengen van veel

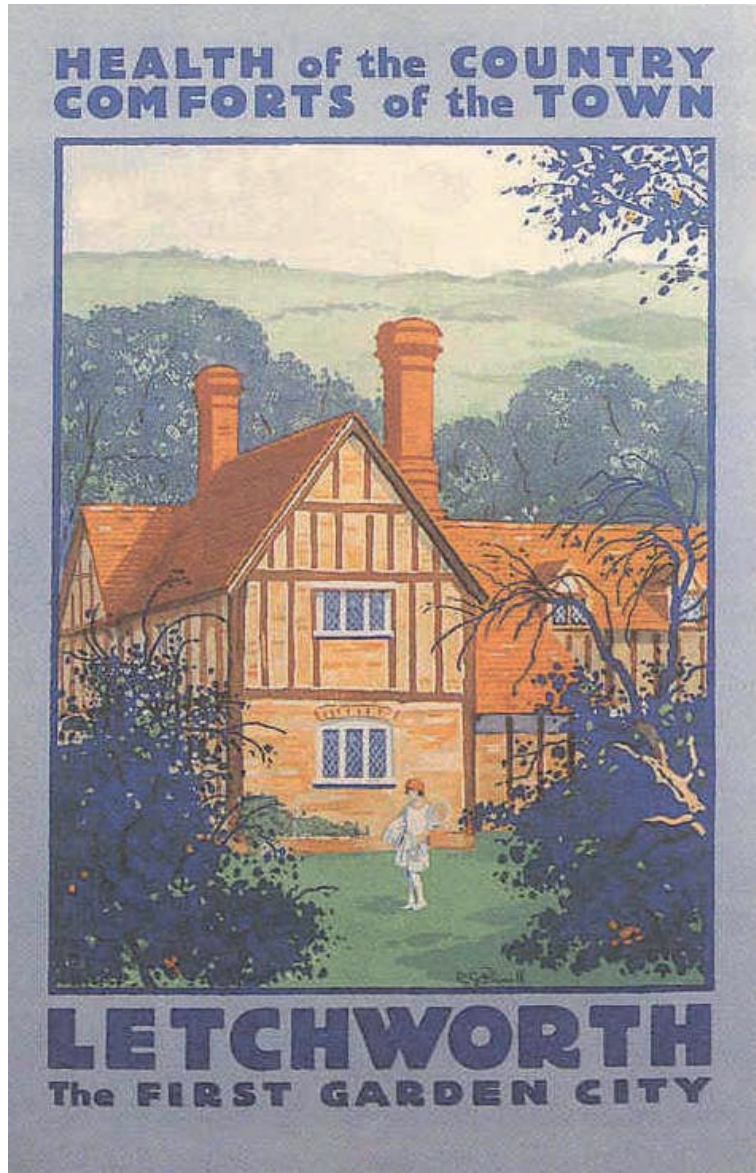
groen in het straatbeeld zou 'Nieuw Alkmaar', zoals de buitenwijken werden genoemd, een landelijk karakter krijgen, en daarmee aantrekkelijk worden om er te wonen. 'Het is trouwens geen aanleg die alleen voor weelderige kwartieren in aanmerking komt. Ook bij het beste soort arbeidersbuurten kunnen menigmaal de voortuinen nog tot hun recht komen.', aldus de opstellers van het plan. 'Weliswaar zal er veelal niet zoveel grond beschikbaar gesteld kunnen worden voor zoodanigen aanleg. Toch dient er dan voor gezorgd te worden, dat men althans hier en daar een kijkje in het groen kan hebben. Behalve voortuinen kan men er ook stoepen toelaten. Nadat deze voor buitenwijken op de meeste plaatsen in onbruik zijn geraakt, worden zij thans weer meer gewaardeerd. Zij zijn toch dikwijls een zeer nuttige bescherming van de woning [...] Het uitzicht vanuit de kamers naar de straat wordt aangenamer en tenslotte veroorloven zij eene meer vrij bouwwijze, vóór- en terugsprongen kunnen gemakkelijker worden toegelaten. Ook met zulke stoepen nu kan een gedeelte van de ruimte der straat, niet voor het verkeer vereischt, aangevuld worden.' De opstellers van het plan waren pragmatisch: als voortuinen niet haalbaar zijn, zorg tenminste voor een stoep als overgang tussen privé en openbaar en voorzie in kijkgroen verspreid door de wijk, zodat voor alle buitenwijkbewoners een prettig woonmilieu gecreëerd wordt.

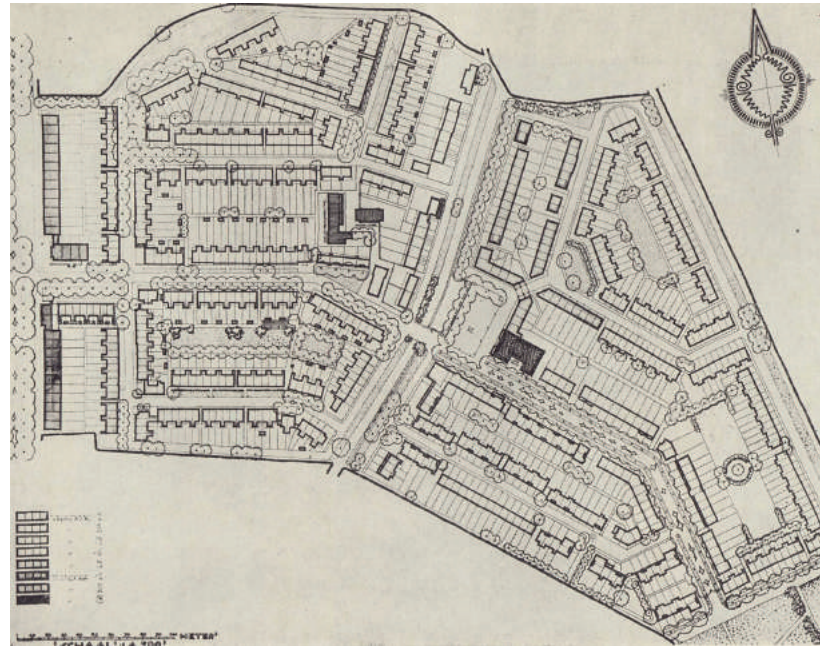
Locatie
Bloemwijk

Tuinstad Letchworth, van E. Howard, 1904.

Boven: plan voor Tuindorp Vreewijk in Rotterdam, ca. 1916, door H.P. Berlage en Granpré Molière, Verhagen en Kok. [Feenstra, 1920]

Onder: plan voor het 'rode dorp' in Arnhem uit 1910 door W.F.C. Schaap. [www.arneym.nl]

1.2 DE TUINSTADGEDACHTE

De Woningwet van 1901 had als doel het verbeteren van de volkshuisvesting. Na een eeuwenlange organische stedelijke groei verplichtte de woningwet van 1901 gemeenten om planmatiger te werk te gaan, door een uitbreidingsplan op te stellen voor hun grondgebied. De Provinciale Inspecteur van Volkshuisvesting, jonkheer G. de Graeff, zag hier bij gemeenten op toe. Volgens diezelfde Woningwet konden burgers en gemeenten woningbouwverenigingen oprichten en rijkssubsidie aanvragen, zodat het ruimtelijk kader (het uitbreidingsplan) en de bebouwing structuur, samenhang en kwaliteit zouden krijgen. Een door de gemeente vastgestelde bouwverordening completeerde het geheel van beleidsinstrumenten. Op lokaal niveau werd de kwaliteit van stedenbouw en volkshuisvesting getoetst door de Gezondheidscommissie. Het werken met de Woningwet was *trial and error*; in vele gemeenten duurde het na de invoering van de wet in 1901 jaren, soms decennia, voordat er sprake was van planmatige uitbreidingsplannen en/of volkswoningbouw. Dit had te maken met de liberale teneur van Tweede Kamer, Staten en Raden, waarin overheidsinmenging in het particulier grondeigendom onwenselijk werd geacht. De invoering van de Woningwet was in dit licht een unieke gebeurtenis, waarover vele Kamerdebatten werden gevoerd – maar toen stond er een Rijks- Provinciaal- en Gemeentelijk ruimtelijk orderingsbeleid dat de basis werd van de nationale uitbouw van Nederland. Als er in die vroege jaren al sprake was van het opstellen van een uitbreidingsplan, werd dat in de meeste gevallen door architecten of gemeenteopzichters gedaan, die de complexe materie van de nieuwe discipline stedenbouw volstrekt niet overzagen. Stedenbouw werd nog niet als vak onderwezen en vereiste een gebundelde kennis van bodemgesteldheid, ontwatering, infrastructuur, grondexploitatie en het ontwerpen van een prettig

woonmilieu. Het gevolg was dat de provinciale inspecteur vele plannen naar de prullenbak verwees. Al die tijd duurden ongezonde en zelfs krotachtige woonomstandigheden voort. Onbewoonbaarverklaringen kwamen veel voor.

De woningnood liep tijdens de Eerste Wereldoorlog zo hoog op dat de regels versoepeld werden om de volkswoningbouw op gang te helpen. In 1918 waren er landelijk een kleine zeshonderd verenigingen, dit aantal groeide tot 1341 in 1921. Dit leidde tot een ware bouwexplosie met een piek in 1921 van 19.298 opgeleverde woningen.² De nieuwe woningbouwverenigingen waren vaak uit idealisme opgericht. Het verbeteren van de leefomstandigheden van de arbeidende klasse was het voornaamste doel. De verenigingen wilden daarom de passende huisvesting bieden. Het zoeken naar geschikte woningbouw werd beïnvloed door een Engelse maatschappelijke beweging, de tuinstadbeweging. De aanvoerder van deze beweging was E. Howard. Hij zocht een alternatief voor de volle steden met slechte huisvesting van arbeiders rond de fabrieken. Hier schreef hij twee boeken over; *To-Morrow: A Peaceful Path to Real Reform* (1898) en *Garden Cities of To-Morrow* (1902). Zijn uitgangspunten bestonden uit verbannen van de industrie uit de steden, zodat arbeiders in de buurt van de fabriek, maar op het platteland konden wonen, in zogenaamde tuinsteden. Deze tuinsteden zouden een ideale combinatie zijn van de stedelijke voorzieningen in een groene omgeving en de oplossing voor gezondheids-, verkeers- en werkgelegenheidsproblemen. De principes van de tuinstad werden toegepast in twee tuinsteden die gebouwd werden onder leiding van Howard; Letchworth (1904) en Welwyn Garden City (1918). In dezelfde periode werd in Duitsland gestudeerd op vergelijkbare concepten, bijvoorbeeld door

de werktuigbouwkundige T. Fritsch, die in 1896 *Die Stadt der Zukunft* publiceerde.³

In Nederland bestond belangstelling voor het tuinstadmodel van Howard, maar nergens in ons land werd een tuinstad volledig volgens zijn principes uitgevoerd. Dit kwam onder andere omdat Nederland laat industrialiseerde, zodat de Engelse wantoestanden uit de beginperiode van de industrialisatie hier niet optraden. Bovendien was de Nederlandse arbeidersbevolking weinig mobiel. Slechts gegoede burgers forensden uit het buitengebied naar de stad. Van tuinsteden als zelfstandige eenheden was hier geen sprake. Wel bleken elementen van de tuinstad bruikbaar, zeker na de afkondiging van de Woningwet. Er ontstonden tuinsteden en -dorpen: uitbreidingswijken in de directe nabijheid van de steden. Bij de ontwikkeling van de woonbuurten hadden de bouwende partijen als woningbouwverenigingen en industriële meestal de grond in bezit. De wijk kon als een geheel worden ontworpen, waardoor een efficiënte en dus voordelige aanleg van waterleiding, riolering en infrastructuur mogelijk werd.

Tuindorp de Heijplaat te Rotterdam, 1913.
[Feenstra, 1920]

Boven: Voorstraat in de wijk De Egge in Brunssum [Centrum voor regionale geschiedenis Rijckheydt, omstreeks 1920]

Karakteristiek voor de Nederlandse tuinvijken en -dorpen is de relatief sobere architectuur van slechts enkele woningtypen en de toepassing van veel laagbouw. De levendigheid werd bereikt door afwisseling van straatprofielen en groepering van de woningtypen. Daarnaast is de openbare ruimte van hoge kwaliteit, met veel groen. Echter kon het ook omgekeerd zijn: ambachtelijke, rijkelijk gedecoreerde architectuur ter compensatie voor een vrij versteende en meer stedelijke openbare ruimte. De ene wijk kan gezien worden als schoolvoorbeeld van een tuindorp, de andere kwam wat minder goed uit de verf. Een geslaagd voorbeeld is Tuindorp Vreewijk in Rotterdam (eerste fase 1916-1920), waar een groene en dorpse sfeer werd neergezet. Ook de Arnhemse 'rode' en 'blauwe' tuindorpen (1910-1911) die als referentie dienden voor Bloemwijk behoren tot de top. Soberder opgezet is de Leidse wijk de Waard (vanaf 1918), waar in voortuinen en een royale openbare ruimte ontbreken, maar verspringingen in de gevel ruimte bieden aan incidenteel groen, en de architectuur op speelse wijze vormgegeven. Ook in de mijnwerkerskolonie De Egge in Brunssum (1920), ontworpen door Stuyt, architect van de Bloemwijk, ontbreken voortuinen en is het straatbeeld vrij stenig, maar vormt het centrale groene plein een belangrijk hoofdmoment en is de architectuur van hoge kwaliteit. Als men Bloemwijk beziet in het totale spectrum van de ontwikkeling van tuindorpen, behoort deze tot de categorie tuindorpen waarbij de ambachtelijke architectuur het gebrek aan groen moest compenseren en het straatbeeld relatief stads aandoet.

Boven: aankondiging van de toelating van de Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar', in het Algemeen Handelsblad 19 juli 1908.

Onder: woningen van de vereniging aan de Trompstraat, 1936. [RAA]

Boven: Karenhuizen, net na oplevering in 1920, naar ontwerp van J. Duiker en B. Bijvoet. [het Nieuwe Instituut]

Onder: huidige situatie van Karenhuizen.

1.3 DE VERENIGING VOOR VOLKSHUISVESTING ALKMAAR

In navolging van de particulieren bouwondernemers kwamen in Alkmaar, net als elders in Nederland, rond de eeuwwisseling de eerste woningbouwverenigingen op. In 1898 werd de Coöperatieve Alkmaarsche Bouwvereniging 'Kennemerland' opgericht om eigen leden, voornamelijk handwerkslieden te huisvesten. Als uitvloeisel van de Woningwet zag in 1907 de Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar' (het huidige Van Alckmaer voor Wonen) als eerste Alkmaarse woningbouwvereniging het licht. Het was een neutrale woningbouwvereniging, bedoeld voor alle woningzoekenden, ongeacht godsdienst of politieke kleur. In het bijzonder maakten 'arbeidende' Alkmaarders wiens (krot)woningen onbewoonbaar verklaard waren, aanspraak op de woningen. De vereniging had tot doel het verbeteren van de volkshuisvesting door het bouwen van woningen met een weekhuur van 1 à 1,5 gulden. Ruim tien jaar later volgden andere, verzuilde woningbouwverenigingen, zoals het Rooms Katholieke Goed Wonen (1916) en de socialistische woningbouwvereniging Rochdale (1920).⁴ In het bestuur van de Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar', dat onder leiding stond van de voorzitter M. Uitenbosch, zaten 'vooraanstaande en geziene' burgers. Bij de oprichting van de Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar' was directeur Gemeentewerken Looman een van de initiatiefnemers. De vereniging kon bouwen door Rijkssteun, en Looman adviseerde waar grond kon worden aangekocht.

De praktijk bleek weerbarstiger dan gedacht, pas in 1912 kon de eerste steen worden gelegd. Het ging om het complex aan de Uitenboschstraat (vernoemd naar de voorzitter) oostelijk van de stad. In de jaren erna werd uitgebreid richting de Trompstraat (samen complex I t/m III). In 1917 verplaatste de activiteiten zich naar het

westen van de stad. In de omgeving van de Zocherstraat, tussen de Bergerweg en Hoevervaart werd het door Looman ontworpen complex IV gerealiseerd (in het huidige Zocherkwartier). De vereniging wilde in deze buurt een tehuis voor ouderen realiseren. Na enkele jaren van oponthoud door de Eerste Wereldoorlog verrees uiteindelijk in 1919-1920 aan de Krelagestraat complex VII, genaamd 'de Karenhuizen' (ook wel bekend onder de naam 'Karenhuis'). Voor het ontwerp was een prijsvraag uitgeschreven, die werd gewonnen door het net opgerichte architectenbureau van J. Duiker en B. Bijvoet. De twee jonge architecten leverden hier een expressief baksteengebouw af, een interessante schakel in hun latere ontwikkeling tot voormannen van het modernistische Nieuwe Bouwen (sanatorium Zonnestraal in Hilversum).

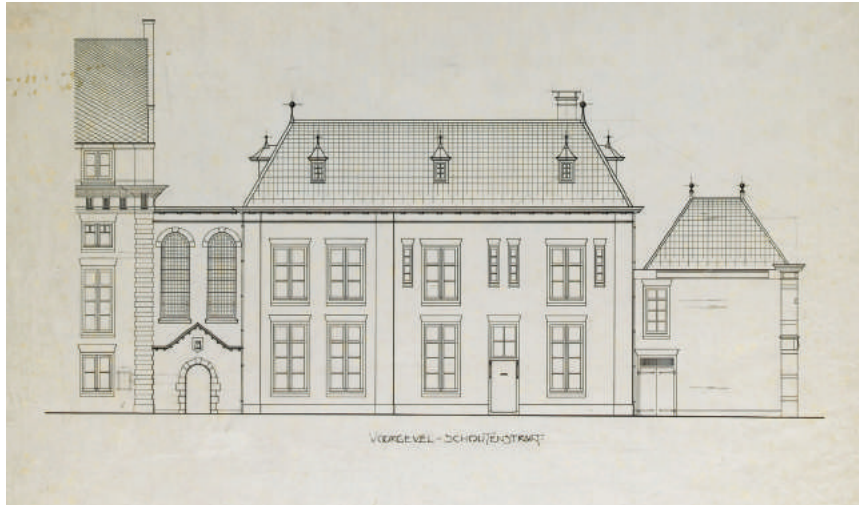
In de periode dat Alkmaar het algemeen uitbreidingsplan ontwikkelde, dat de bouw van tuinvijken stimuleerde, had de Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar' zich tot doel gesteld een tuindorp te realiseren ten westen van de Westerweg. In het interbellum kwamen de twee complexen V en VIII, naar ontwerp van Stuyt en meewerkend architect M. Lippits in Bloemwijk tot stand (zie verderop in dit rapport). Al kregen de bewoners diepe achtertuinen, de buitenruimte werd vrij stenig vanwege het gebrek aan ruimte en geld.

Als gevolg van de Rijksoverheid afgegeven stop op volkswoningbouw gedurende de jaren dertig, kon de vereniging pas weer bouwen na de Tweede Wereldoorlog. In de naoorlogse jaren werd een reeks aan woningcomplexen gebouwd in de buurten waar de vereniging al actief was. In de jaren vijftig was complex XV, ontworpen door A. Staal, in het uitbreidingsgebied Overdie-Achtermeer in uitvoering. In 1957 vierde de vereniging zijn vijftigste

jubiläum. In het jubileumboekje *Vijftig jaar Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar'* (1957) werd teruggeblikt, en de stand opgemaakt. In een halve eeuw was het woningbezit van 40 naar 800 woningen gegroeid, opgedeeld in bijna vijftien complexen. Ook werd gedaan aan herstel van de bestaande woningvoorraad. De vereniging had een stevige positie opgebouwd in Alkmaar. Naast ontwerpers uit de eigen gelederen (Looman) had de vereniging architecten van naam in geschakeld, zoals Duiker en Bijvoet, Stuyt, Lippits en Staal.⁵ In de jaren zestig nam de woningbouw in versneld tempo toe. De Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar' is eind jaren negentig overgegaan in een stichting, en is tegenwoordig bekend onder de naam Van Alckmaer voor Wonen.

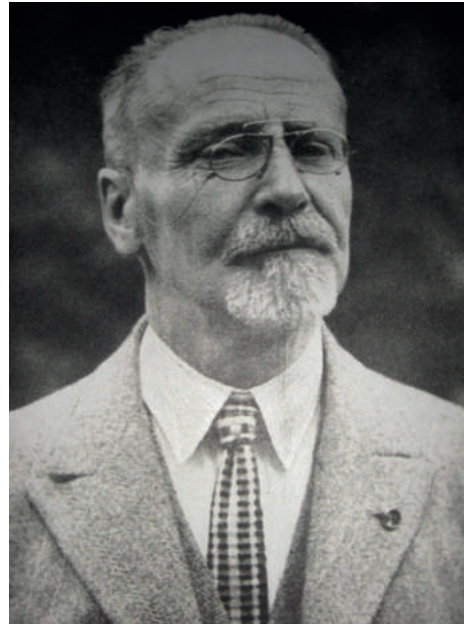
Boven: de verbouwing van het Raadhuis Alkmaar (1911-1913), door J. Stuyt.
[RAA]

Onder: uitbreidingsplan Heemstede 1909, door Stuyt. [Gemeente
Heemstede].

Boven: Voorstraat in de wijk De Egge in Brunssum [Centrum voor regionale
geschiedenis Rijckheydt, omstreeks 1920]

Onder: architect Jan Stuyt in 1934, zijn laatste levensjaar.

1.4 DE ARCHITECTEN

JAN STUYT

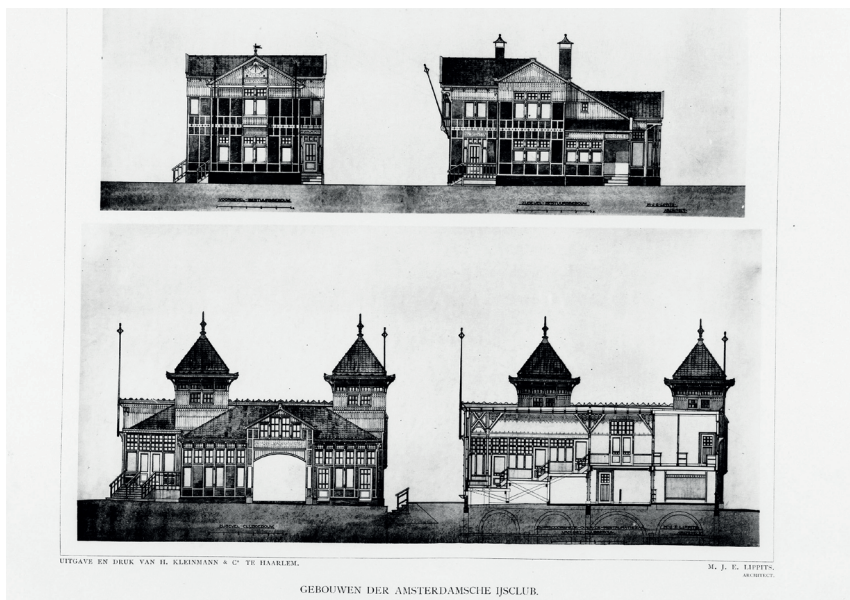
Architect Jan Stuyt (Purmerend, 1868 – Den Haag, 1934), die op de foto is te zien in zijn laatste levensjaar, werd in het Noord-Hollands Purmerend geboren als zoon van een landbouwer. Hij was al jong actief in de bouwwereld. Na een korte stage bij een lokale architect ging Stuyt op vijftienjarige leeftijd in de leer bij bouwmeester A.C. Bleijs, die na een diensttijd bij architect P. Cuypers (Rijksmuseum, Centraal Station Amsterdam en vele kerken) voor zichzelf was begonnen. Bleijs was als veelbouwer van katholieke kerken niet de minste, maar na acht jaar stapte Stuyt over naar het bureau van de gerenommeerde Cuypers. Zowel Bleijs als Cuypers grepen in hun werk terug naar Hollandse architectuurstromingen uit het verleden, zoals de gotische baksteenbouw. In 1899 associeerde Stuyt zich met de zoon van P. Cuypers, genaamd J. Cuypers. Van 1909 tot zijn dood in 1934 was Stuyt als zelfstandig architect actief, eerst vanuit Amsterdam en vanaf 1917 vanuit Den Haag.

Stuyt is vooral bekend als kerkenbouwer, zijn oeuvre is echter verrassend veelzijdig. Hij ontwierp voor de katholieke zuil tientallen kerken, kloosters en scholen, zoals de Sint Vituskerk in Naarden (1911). Ook specialiseerde hij zich in publieke gebouwen als ziekenhuizen en overheidsgebouwen, zoals het nieuwe raadhuis van Heemstede (oplevering 1907) en de ingrijpende verbouwing van het Raadhuis Alkmaar (1911-1913). Hij won de tweede prijs voor het ontwerp van het nieuwe stadhuis van Rotterdam (1914) en zond – zonder resultaat – in 1921 een ontwerp in voor de verbouwing en uitbreiding van de Tweede Kamer. Het is niet alleen de diversiteit aan opdrachten, ook de schaal ervan die opmerkelijk is. Zo liep zijn werk uiteen van een kleine aanbouw tot een woonwijk met honderden woningen. Stuyt bekwaamde

zich al vroeg in de nog relatief nieuwe ontwerppraktijk van de stedenbouw. In Amsterdam mengde hij zich vaak in discussies over de openbare ruimte en inrichting van de hoofdstad. Zo pleitte hij in 1900 voor uitbreiding van de stad ten noorden van het IJ. Als bouwmeester van Heemstede ontwierp hij het Uitbreidingsplan Heemstede in 1909 die een belangrijke onderlegger vormde voor latere uitbreidingen. Zoals J. Goudeau en A. van der Linden in het boek *Jan Stuyt een begenadigd en dienend architect* (2011) schrijven, lag in dit plan de vocabulaire besloten van de vele volkswoningbouwprojecten die Stuyt in de jaren erna in het land zou uitvoeren. 'Waar de ruimte en omvang van de opdracht het toelieten, combineerde hij het groene, besloten en informele karakter en de gevarieerd gegroepeerde eenvoudige woningen van een tuinstad met een meer formeel en symmetrisch (zicht)assenstelsel met pleinen uit de barokke stedenbouw.' In 1914 deed hij verslag in het *Bouwkundig Weekblad* van een studiereis langs een reeks tuinsteden, waaronder het befaamde Engelse Letchworth van Howard, en Port Sunlight. Hij publiceerde wel vaker, waaronder in vakbladen. Zijn opgedane kennis in Engeland kon hij met name tot uitvoering brengen in de mijnbouwgebieden in het Katholieke Limburg, waar hij in Heerlen zelfs een dependance opzette. Vanaf 1911 ontwierp hij hier vele arbeiderswoningen en bijbehorende stratenplannen. Voor de stad Heerlen ontwierp hij onder meer de villawijk Molenbergpark als de arbeiderswijk Molenberg, een ander voorbeeld is de wijk De Egge met 240 woningen in Brunssum (1920). Naast het ontwerp van de woningen en de ruimtelijke onderlegger dacht Stuyt na over de functies, het gebruik en de leefbaarheid. Ook adviseerde hij over de financiële haalbaarheid. Het maakte hem een betrokken architect. Hij wilde prettige woonwijken maken.⁶

Boven: ontwerp van M.J.E. Lippits voor het clubgebouw van de Amsterdamse IJclub op het Museumplein, 1901. [Stadsarchief Amsterdam]

Onder: Harmoniehof in Amsterdam Zuid, 1935. [Stadsarchief Amsterdam]

Boven: Woningen door Lippits ontworpen aan de Nachtegaalstraat in Amsterdam Noord, 1920. [Stadsarchief Amsterdam]

Onder: Ontwerp van Lippits voor blok woningen aan de Nachtegaalstraat in Amsterdam, 1916. [Stadsarchief Amsterdam]

MEINDERT LIPPITS

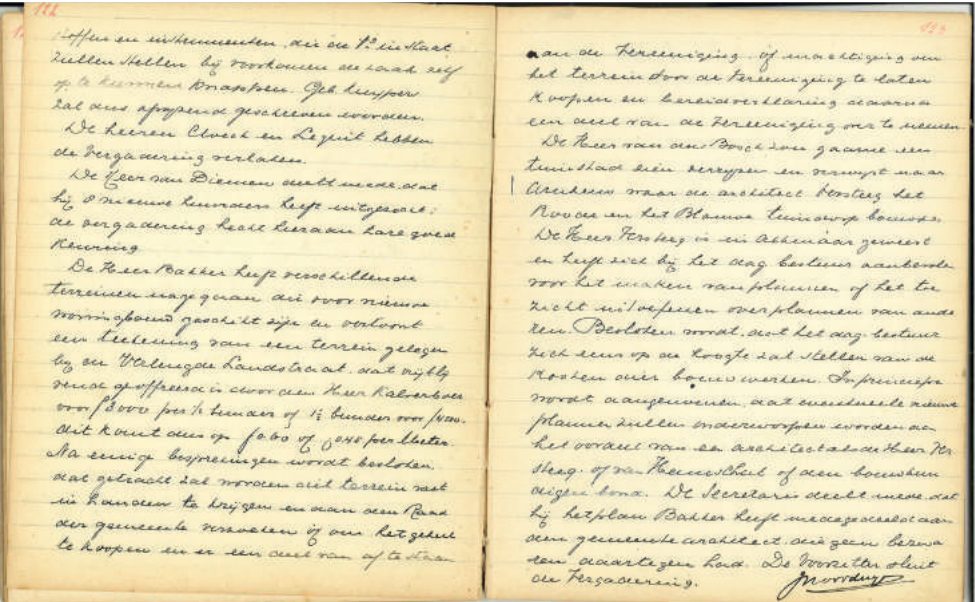
Meindert J.E. Lippits (Hoorn, 1869 – Alkmaar 1941) werd geboren in Hoorn, de stad waar het geslacht Lippits generaties lang mee verbonden was. Net als Stuyt kwam Lippits als leerling in dienst bij Bleijs die eerst in Hoorn en vanaf 1882 in Amsterdam een architectenbureau had. De vijftienjarige Lippits volgde Bleijs na twee jaar en kwam bij het gezin Bleijs in te wonen. Lippits vestigde zich rond de eeuwwisseling als zelfstandig architect in Amsterdam. Hij zou al snel uitgroeien tot een bekende in de bouw- en architectenwereld in zowel de hoofdstad als zijn geboorteplaats. Een vroeg ontwerp was de apotheek en woonhuis 'de Hertekop' in Hoorn, en de prijsvraaginzending voor de Amsterdamse IJclub op het middenterrein van het Museumplein (1901). In 1906 ontwierp hij op uitnodiging van de woningbouwvereniging 'Arbeidersvereniging' in Hoorn 32 arbeiderswoningen aan de Venenlaan. Zijn ontwerp verscheen in vakbladen als het *Bouwkundig Weekblad*. Voor de Amsterdamse woningbouwvereniging 'Samenwerking' ontwierp hij middenstandswoningen aan de Moreelsestraat (1910) die geheel moesten afwijken van het 'oude sleurtype' die indertijd zoveel gebouwd werden. De vereniging was tevreden met het resultaat: 'veel aardiger en gerieflijker woningtype'. De architect zou nog meer blokken voor de vereniging ontwerpen, onder andere aan de Jacob Obrechtstraat, de Nicolaas Maesstraat en de Frans van Mierisstraat. Vanaf 1910 werkte Lippits vaak samen met andere architecten en ontwierp hij talloze huizenblokken in Amsterdam, veelal in opdracht van woningbouwverenigingen. Bijvoorbeeld in de Indische- en de Transvaalbuurt samen met J.J. Molenschot, ook een oud-leerling van Bleijs, in opdracht van de Katholieke woningbouwvereniging 'Het Oosten'. Deze buurten waren volop in ontwikkeling en hetzelfde ontwerp werd voor

verschillende locaties ingezet. Bij de officiële opening waren invloedrijke mannen in de volkshuisvesting aanwezig, waaronder wethouder Wibaut. Een ander voorbeeld zijn de woningen, wederom voor 'Het Oosten' (en in samenwerking met N.H.W. Scholte) aan de Nachtegaalstraat in Amsterdam Noord, het stadsdeel boven het IJ waar indertijd een reeks aan tuindorpen werden gerealiseerd.

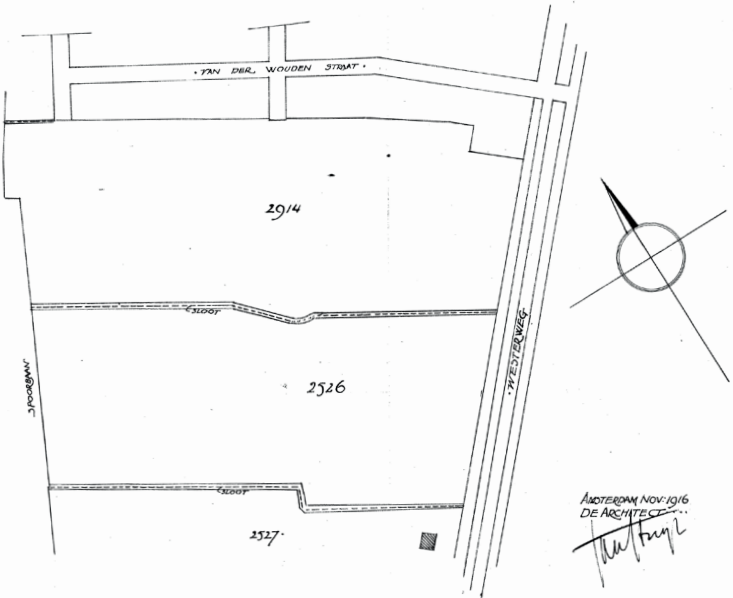
Bij veel van zijn latere projecten in de jaren twintig werkte hij samen met C. Van Epen, die ook veel samenwerkte met de bekende architect H.P. Berlage. Onder diens invloed waren hun gezamenlijke projecten vrij sober. Veelvoorkomende elementen die zijn terug te vinden in Lippits' ontwerpen, treffen we ook aan in gebouwen van Berlage, en andere invloedrijke architecten De Bazel en Staal. Het gaat om bakstenen gevelversieringen; houten versiering aan de toppen; het doorbreken van de kroonlijst door middel van geveltoppen en of vooruitspringende bouwdelen; opvallende schoorstenen; het gebruik van vooral ruitvormige tegeltableau's met bloemmotieven of vermelding van het bouwjaar; kleine roedenverdeling aan de bovenzijde van de ramen; ronde vensters. Naast woningbouw was Lippits onder meer werkzaam als restauratiearchitect, en ontwierp hij gebouwen van een heel ander type als hotel Schiller aan het Rembrandtplein (1912). Lippits beëindigde eind jaren twintig zijn actieve loopbaan en verhuisde naar het Noord-Hollandse Bergen waar hij in zijn zelf ontworpen huis tot zijn overlijden een teruggetrokken leven leidde.⁷

Boven: het bestuur wenste een tuindorp, notulen bestuursvergadering op 25 november 1914. [Archief Van Alckmaer voor Wonen]

Onder: kadastrale kaart van het gebied ten westen van de Westerweg, ondertekend door J. Stuyt, 1916. [Bouwdossier Gemeente Alkmaar]

Huidige situatie van de Bloemwijk. In rood gemarkeerd de begrenzing van complex V (tussen de Eikelenbergstraat en de Boomkampstraat in) en in blauw complex VIII (tussen de Boomkampstraat en de C.W. Bruinvisstraat in).

1.5 BOUW- EN GEBRUIKSGESCHIEDENIS

In navolging van Spoorbuurt werd in 1902 door de particuliere bouwondernemers N.A. Conijn, Th. Van Spall, M. Gouverse, A. de Vries en H. Boelmans ter Spill, een bebouwingsplan ingediend bij de gemeente voor 'een terrein gelegen ten zuiden van de Hoevertvaart en ten westen van de Westerweg'. Het door de Westerweg en spoorlijn begrensde bouwterrein was tot dan toe weidegebied, en was door sloten opgedeeld in verschillende kavels. In het bouwplan waren vijf straten opgenomen, rond de huidige Van der Woudestraat. De gemeente nam een voorschot op het uitbreidingsplan door voorwaarden te stellen aan de bebouwing. De straatbreedte werd bepaald, hoekpanden dienden afgesneden te worden op plekken waarlangs een voetpad moest lopen, en achtertuinten werden verplicht. Langs de Westerweg dienden de woningen te worden voorzien van voortuinen met een diepte van vier meter, van de straat afgescheiden met hekjes, waarin koepels of erkers mochten uitspringen.⁸ In 1906 kregen de straten hun naam: de wijkstraten Van der Woudestraat, Eikelenbergstraat en Boomkampstraat, naar Alkmaarse geschiedschrijvers, en de dwarsstraten Grensstraat en Schagenstraat.⁹ Het tamelijk rechttoe-rechtaan stratenpatroon stond ingetekend op het uitbreidingsplan van enkele jaren later. De particuliere bouwondernemers bebouwden uiteindelijk alleen de Van der Woudestraat, vanaf circa 1907. Het vormde de aanzet voor Bloemwijk. De Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar' had indertijd zijn oog laten vallen op de rest van het terrein. Het is onbekend of er een onderling contact was met de bouwondernemers.¹⁰

COMPLEX V (NU 201): WONINGEN GELEGEN TUSSEN DE EIKELENBERGSTRAAT EN BOOMKAMPSTRAAT
De woningbouwvereniging wilde een tuindorp realiseren, met als pleitbezorger bestuurslid Van den Bosch. In de notulen van de bestuursvergadering gehouden op 25 november 1914 staat het volgende te lezen: 'De Heer van den Bosch zou gaarne een tuinstad zien verrijzen en verwijst naar Arnhem waar de architect Versteeg het Roode en het Blauwe tuindorp bouwde.'¹¹ Het ging om G. Versteeg die tot 1914 adjunct-directeur was van de Arnhemse afdeling Gemeentewerken, in feite gemeentearchitect, en zich erna als particulier architect vestigde in Arnhem en gedurende zijn loopbaan actief was in de volkswoningbouw.¹² Opmerkelijk is dat de twee tuinwijken waar aan gerefereerd werd ('rode dorp', nu Mussenbuurt, 1910 en het 'blauwe dorp', nu de Verschuerbuurt, 1911), niet worden toegeschreven aan Versteeg, maar aan W.F.C. Schaap, directeur bij Gemeentewerken, en het Rotterdamse architectenbureau De Roos & Overeinder. Toch zal Versteeg er een rol in gespeeld hebben. Hij werd uitgenodigd in Alkmaar en was bereid een plan te maken. Uiteindelijk kreeg niet hij de opdracht, maar Stuyt. In de bestuursvergadering gehouden op 23 juni 1916 was de architectenkeuze onderwerp van gesprek.¹³

Het bestuur achtte Stuyt geschikt voor de klus vanwege zijn eerdere werk in de volkswoningbouw. Zo werd gerefereerd aan zijn ontwerp voor 500 à 1000 arbeiderswoningen in Heerlen. Ook was zijn behaalde tweede prijs voor het nieuwe Rotterdamse stadhuis bekend onder het bestuur. Nog even was er discussie of Stuyt werkelijk de aangewezen persoon was. Er werd overwogen of gemeenteadviseur Springer als tuinarchitect niet meer op zijn plaats was voor de bouw van een tuindorp. Het

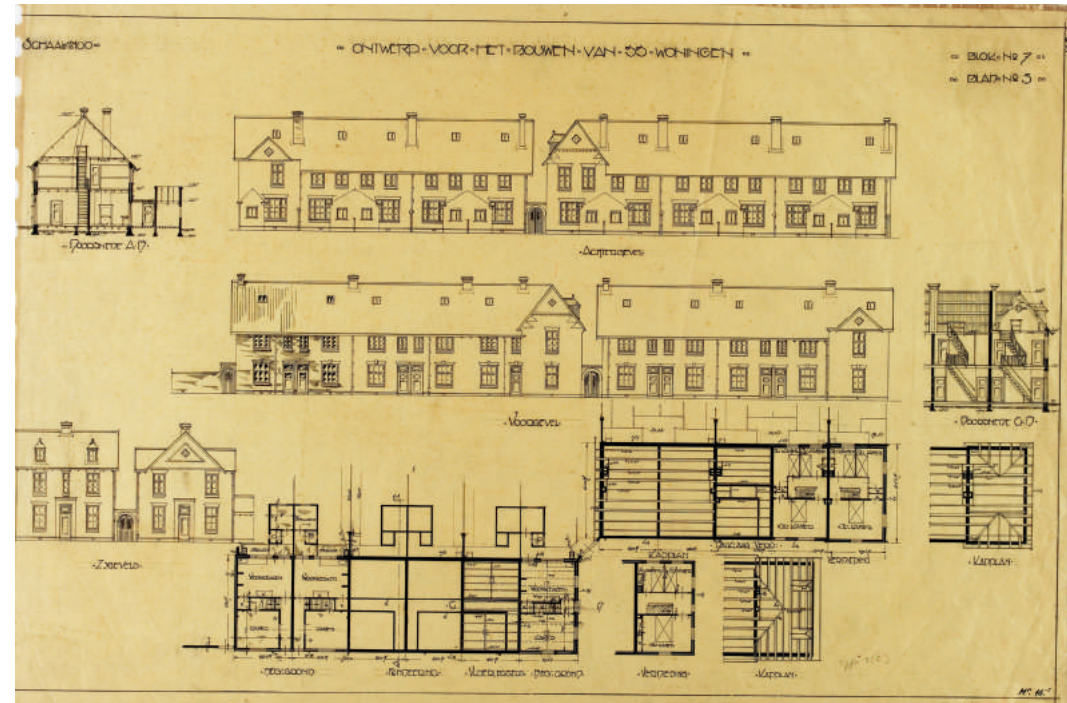
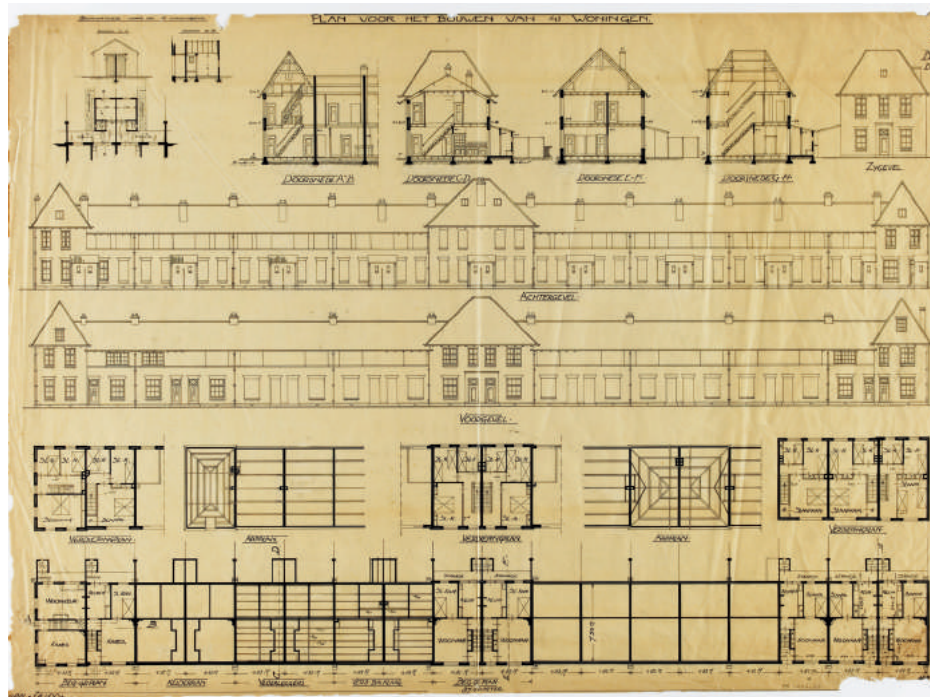
idee werd geopperd dat Springer kon adviseren over het 'plantsoengedeelte', een mooi compromis (onbekend of dit idee tot uitvoering is gebracht). Nog dat jaar leverde Stuyt zijn eerste stratenplan af voor complex V (nu 201): 93 woningen en 3 winkelpanden in semi-gesloten bouwblokken aan de straten Eikelenbergstraat, Schagenstraat, Grensstraat, Boomkampstraat, Tulpstraat, Hulststraat en Dahliastreet. Het plan deed een aanzet voor het pas enkele jaren later uitgevoerde complex VIII, tussen de Boomkampstraat en C.W. Bruinvisstraat. De eerdergenoemde straten volgden het pré-stedelijke verkavelingspatroon. De waterlopen zijn zichtbaar op topografische kaarten uit die tijd, als ook de kadasterkaart die Stuyt gebruikte als onderlegger. Het uitgevoerde plan en geveltekeningen dateren van 1918. Een jaar later kon op de grond die inmiddels was aangekocht door de vereniging gebouwd worden, om te beginnen met de bebouwingswand aan de Eikelenbergstraat. erna volgde de bouwblokken tot aan de Boomkampstraat. Stuyt verbijzonderde de openbare ruimte met een centraal plein op de hoek van de Boomkampstraat en Dahliastreet. Het symmetrisch opgezette plein werd deels omsloten door een bouwblok met hierin een poort waar zich de winkelruimtes bevonden, en het achtergelegen pad de binnentuinen ontsloot. Een kleiner plein werd gesitueerd in het midden van de Eikelenbergstraat, en aan het eind van de straat tekende de architect een groot speelterrein aan het spoor.

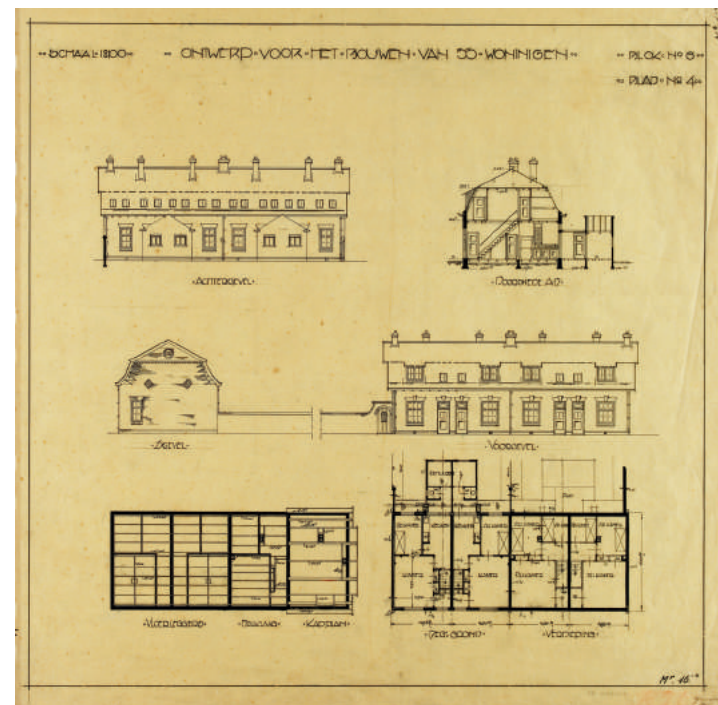
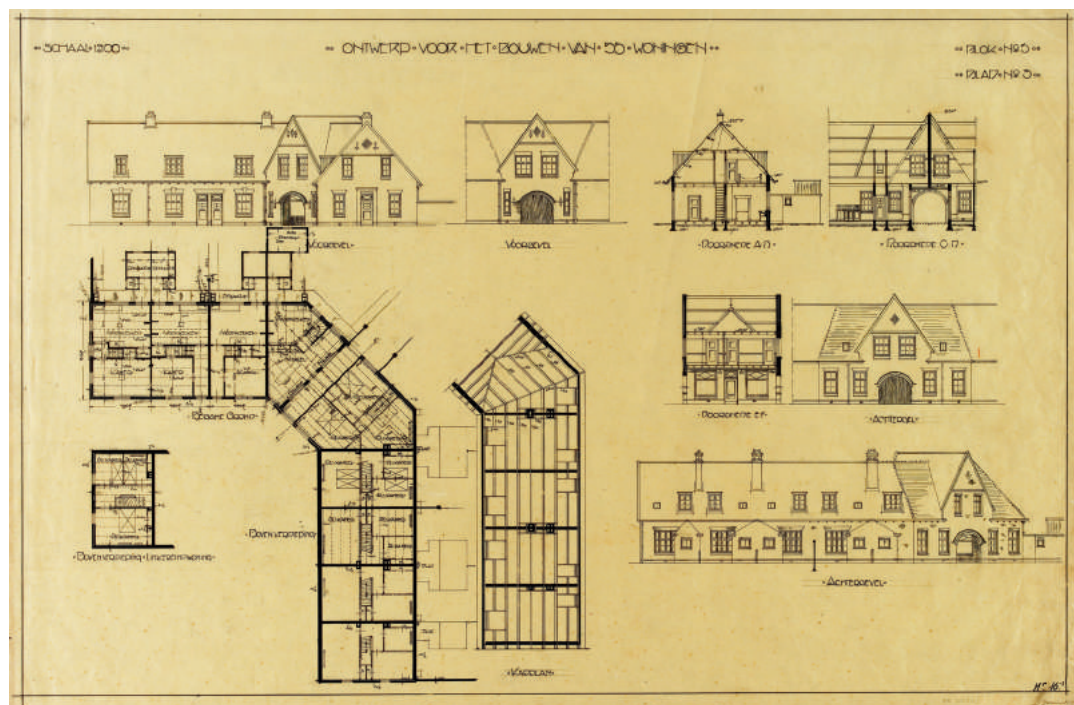
Met de bouw was gewacht tot na de Eerste Wereldoorlog. Door de oorlog stegen de lonen en prijzen van bouwmaterialen waardoor het onmogelijk was woningen tegen een verantwoorde huurprijs te bouwen. Hierdoor zagen het Rijk en de gemeente zich genooddaakt financieel bij te dragen om de exploitatietekorten te dekken.

Boven (links en rechts): woningen aan de Eikelenbergstraat, J. Stuyt, 1919.
[RAA]

Onder (allen): Eikelenbergstraat, ca. 1920. [RAA]

Desalniettemin moesten relatief hoge huren worden opgebracht door de arbeiders. Er zouden nog lange tijd Rijks- en gemeentebijdragen nodig zijn.¹⁴ Waarschijnlijk leidde de bezuinigingen en de beperkte beschikbare ruimte op het bouwterrein ertoe dat de ambitie van de vereniging niet geheel kon worden waargemaakt. De woningen hebben geen voortuinen, maar stoepen gekregen. En het speelterrein is er niet gekomen, maar door een particuliere partij bebouwd met een semi-gesloten bouwblok (waar de gemeente later in afgeslankte vorm een buurthuis met speelplaats verwezenlijkte). Dit was een aderlating voor de openbare ruimte in de Bloemwijk, die duidelijk drie hoofdmomenten kende: het plein op de hoek van de Boomkampstraat en Dahliastraat, de pleinruimte aan de Eikelenbergstraat en het speelterrein.

In de jaren dertig zou de gemeente het voortouw nemen alsnog de buurt te vergroenen. Toch is het de vereniging met Stuyt gelukt om met de middelen die voorhanden waren een tuindorpachtig buurtje neer te zetten: door het afwisselende stratenpatroon (met wijk- en dwarsstraten, verspringende rooilijnen, en enkele pleintjes), de manier waarop hij de kleinschalige bebouwing groepeerde, een grote verscheidenheid aan ambachtelijk gedetailleerde architectuur en de achtertuinen bereikbaar via sierlijk vormgeven poorten.

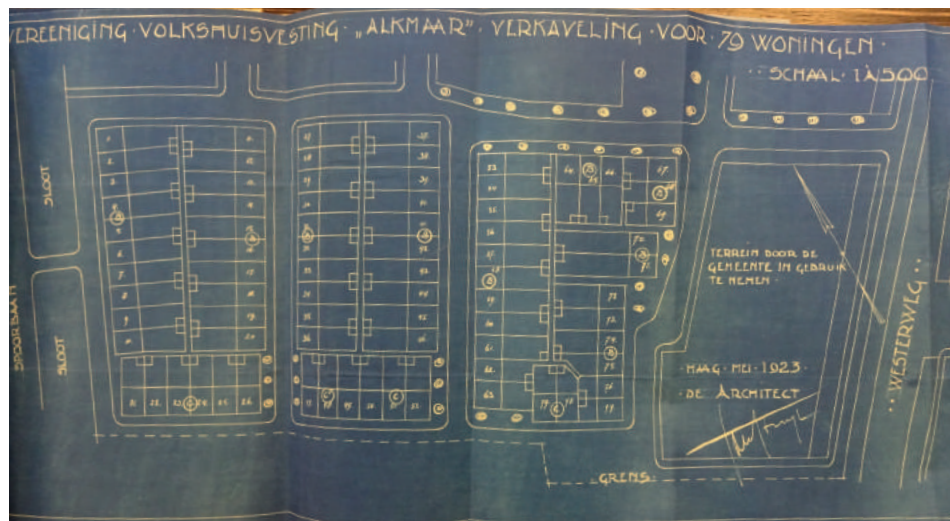
COMPLEX VIII (NU 204): WONINGEN GELEGEN TUSSEN DE BOOMKAMPSTRAAT EN DE C.W. BRUINVISSTRAAT
Al in 1918 was de basis gelegd voor het vervolg aan de overzijde van de Boomkampstraat, complex VIII [nu 204]: 79 woningen aan de C.W. Bruinvisstraat, Leliestraat, Asterstraat en Anjelierstraat. De totstandkoming ging echter niet zonder slag of stoot. Na de opdrachtverstrekking aan Stuyt in 1918 ging er zes jaar overheen voor de bouw kon worden gestart. De vereniging kreeg van de gemeente en het Rijk maar geen akkoord op de plannen en de daaropvolgende financiële bijdrage voor ophoging van het terrein, riolering, bestrating en bouw van de woningen. Stuyt moest geregeld de plannen omwerken. Omdat de gemeente ook geen voorschot wilde geven kon zelfs zijn honorarium niet worden betaald. Stuyt heeft omstreeks 1923 besloten de Amsterdamse architect Lippits erbij te betrekken, waarvoor hij toestemming kreeg van de Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar'. De naam van Lippits verscheen op de tekeningen in 1924. Waarom Stuyt deze stap heeft gezet is niet bekend. Mogelijk was zijn aandacht verschoven naar andere opdrachten. Ook is onbekend wat precies de invloed is geweest van Lippits, die meer dan Stuyt van de sobere woningbouw was.

In het stratenplan van 1916 voor complex V was een aanzet gedaan door Stuyt voor het latere complex VIII, dat bestond uit een speelse opzet van zowel semigesloten bouwblokken als rijtjes korte bouwstroken, zonder voortuinen. De opzet was vergelijkbaar met die van complex V. De uitgewerkte tekeningen dateren van 1919 waarbij het stratenplan licht was gewijzigd. Het plan is in loop der jaren vereenvoudigd. Van maar liefst acht woningtypen werd het woningprogramma teruggebracht naar zo'n drie woningtypen. Het gerealiseerde stratenplan is als

volgt opgebouwd: drie semi-gesloten bouwblokken aan weerszijden van de Asterstraat en Anjelierstraat, ieder bestaand uit twee aan elkaar gespiegelde, noordwest-oostzuid georiënteerde stroken met dwars hierop aan weerszijden een kortere strook. Het bouwblok noordelijk van de Dahliastraat is afwijkend in opzet doordat deze straatwand is opgebouwd uit drie korte, trapsgewijs geplaatste stroken, die zo de kromming in de weg volgen. Op verschillende plekken ontsluiten doorgangen en achterpaden de achtertuinen met de mee-ontworpen bergingen. De twee-onder-een kapwoningen aan de Boomkampstraat hebben centraal in de voorgevel een poortonderdoorgang. In de uitvoering van het plan werd een derde pleinruimte toegevoegd, namelijk het langgerekte (speel)plein aan het begin van de C.W. Bruinvisstraat. De groene buitenruimte is in samenhang ontworpen met de bebouwing aan weerszijden van de straat. De bouwblokken aan de overzijde van de straat zijn door een andere partij bebouwd en hebben aan de groenstrook geen voortuinen, en verderop in de straat wel om zo het groene straatbeeld door te zetten.

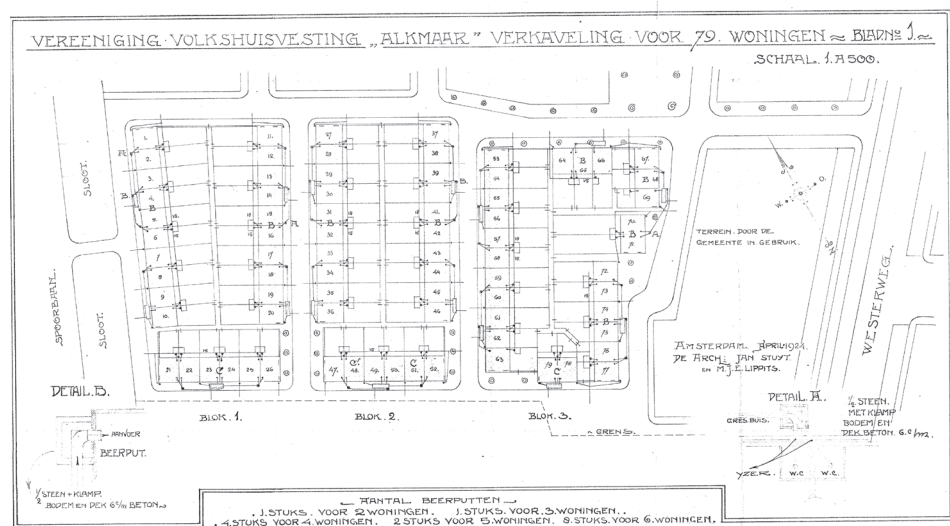
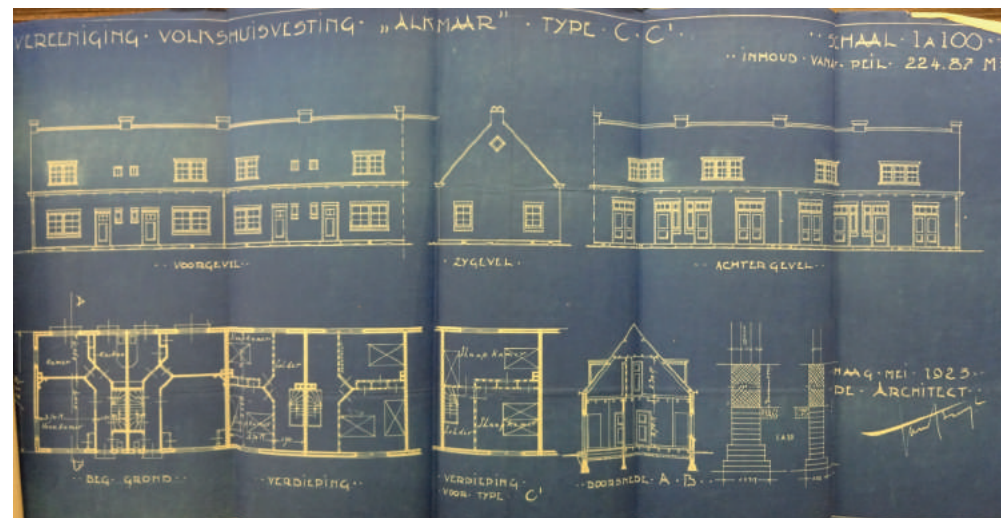
Boven: stratenplan woonblokken tussen de Boomkampstraat en C.W. Bruinvisstraat (complex VIII), J. Stuyt, 1923. [RAA]

Onder: stratenplan zoals uitgevoerd, J. Stuyt en M.J.E. Lippiits, 1924. [Bouwdossier Gemeente Alkmaar]

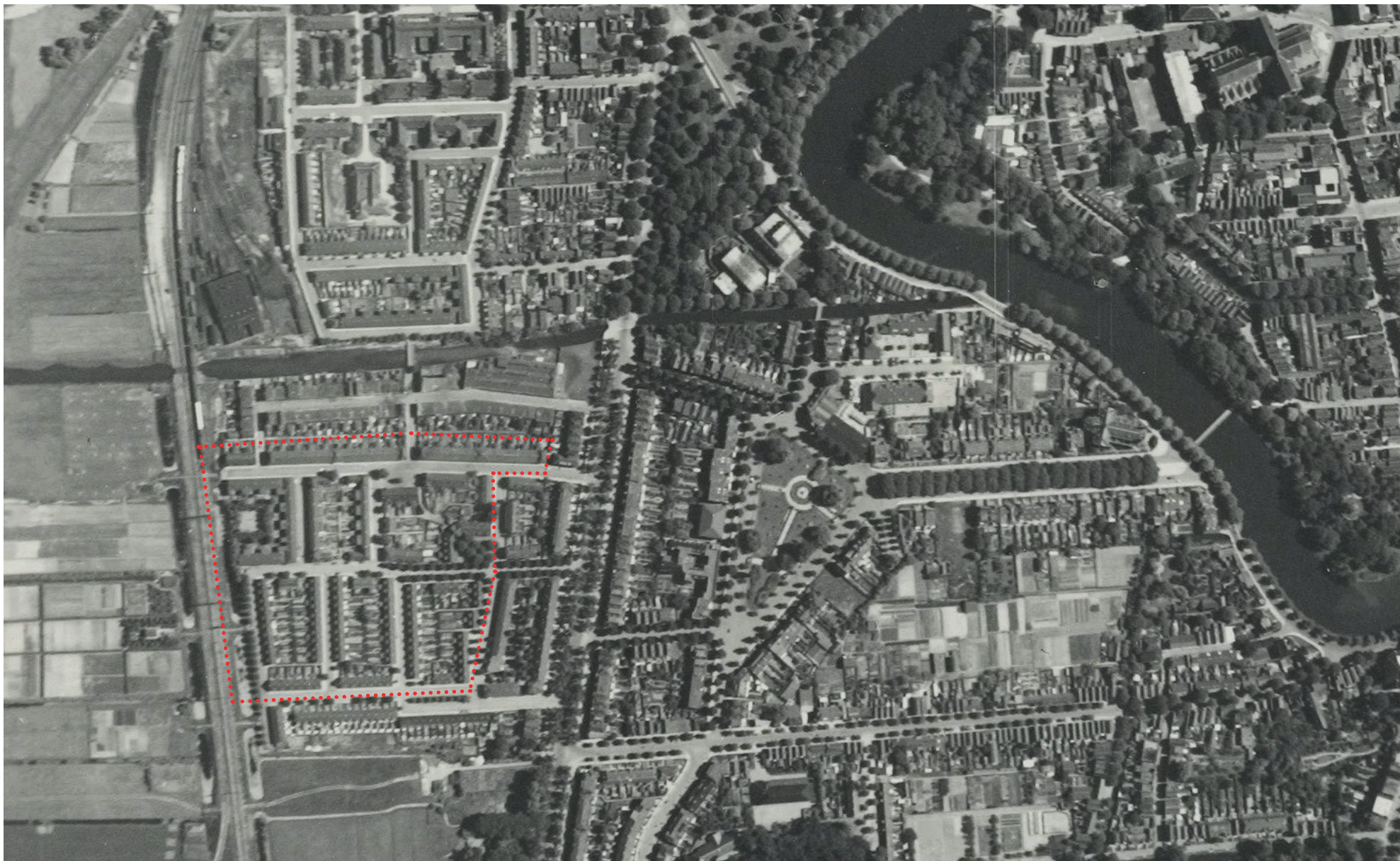

Boven: geveltekeningen en plattegronden woningtype CC', 1923. [RAA]

Onder: C.W. Bruinvisstraat, gezien vanaf de spoorbaan, 1929. [RAA]

Satellietfoto van Bloemwijk, jaren dertig. Op de foto zijn beide complexen (V en VIII in rood omkaderd) en de bomen goed te zien. [Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie]

Dahliastraat, ca. 1920 [RAA] en in 2018.

Eikelenbergstraat, eind jaren dertig [RAA] en in 2018.

Eikelenbergstraat, eind jaren dertig [RAA] en in 2018.

WIJZIGINGEN

Al snel na oplevering was er kritiek op de huurverhogingen, die de Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar' onder druk van de overheid genoodzaakt was door te voeren. Volgens bewoners stond de huurprijs niet gelijk aan de woonkwaliteit. In een ingezonden brief van 11 september 1923 in de Alkmaarder Courant schreef bewoner H. Hekket van Hulststraat 2 over de kwestie. 'In een tijd waarin loonsverhoging is aan de orde van den dag, waarin door de regeering in alle toonaarden op bezuiniging aangedrongen wordt, krijgt diezelfde regeering het in haar hoofd de huishuur zeer belangrijk te verhoogen. En zij kan dat doen, omdat de bewoners tegenwoordig geen andere woningen kunnen huren en dus de verhooging hebben te aanvaarden. Een troost heb ik echter, n.l. wij hebben waar voor ons geld. Een éénkamerwoning, zonder electrisch licht, zonder watercloset, velen met een portaaltje waar nog niet eens plaats is voor een kapstok, zoodat bezoekers hun hoeden, jassen en parapluie's in de keuken moeten deponeeren, met muren zoo dik, dat je je burens zeer duidelijk hoort praten. Nietwaar, de huur voor zulke gerieflijke woningen mogen gerust met circa 20 tot 30 pct. verhoogd worden. Moraliteit schijnt tegenwoordig ook bij de overheid zoek te zijn.'¹⁵

In de loop van de tijd zijn de bouwblokken aangepast. Omstreeks 1935 zijn twaalf woningen in complex V verbouwd aan de achterzijde, waarbij het dakschild is gewijzigd. In 1962 zijn door het Alkmaarse Ringers Bouwbureau de oorspronkelijke tuilmuren met poorten aan de Eikelenbergstraat 29 en 31 en de Boomkampstraat 34 en 36 vervangen voor versimpelde varianten. In loop der tijd zijn op veel plekken de ontsluitingen tot de achterpaden dichtgeslibd door (clandestien) geplaatste erfafscheidingen en garages. Omstreeks 1985 is door architect H.J.W.

Meyran uit Beverwijk complex VIII gerenoveerd, en twee jaar later complex V door architectenbureau Nootebos en Van Eyck. Bij een groot aantal blokken zijn de gevels ingrijpend veranderd. De dakkappen zijn vergroot en samengetrokken, en hebben bij een deel van de blokken een houten beschot gekregen. Ook zijn er schoorstenen gesloopt. Dit heeft een verstoring van het ritme in het gevelbeeld betekend. Bij het vervangen van de (boven) ramen is de oorspronkelijke roedeverdeling verloren gegaan. Bij de zelfde vernieuwingsronde is de twee-onder-een kapwoning aan de C.W. Bruinvisstraat 16-18 door nieuwbouw vervangen. Op renovatietekeningen uit 1987 is te zien dat enkele woningen in complex V reeds waren verkocht aan bewoners, onder andere de winkelwoningen.

De woningplattegronden waren per woningtype verschillend, maar de oorspronkelijke indeling was vaak als volgt: op de begane grond aan de voorzijde de woonkamer, een slaapkamer en de keuken aan de achterzijde, een apart bijgebouwtje voor de wc, en op de verdieping drie slaapkamers. Bij renovatie is de indeling veranderd, door bijvoorbeeld het doorbreken van muren en toevoegen van douches.

BUITENRUIMTE

Rond 1935 gaf de gemeente te kennen ter verfraaiing van beide pleinen een openbaar plantsoen (grasgazon met boombeplanting) te willen zien in plaats van trottoirs.¹⁶ De gemeente vond de bestaande situatie buitengewoon lelijk. Uiteindelijk is in samenspraak met de vereniging niet gekozen voor een plantsoen, maar particuliere voortuinen, afgescheiden van de openbare ruimte middels lage tuinmuurtjes en hekwerk. Voordat de voortuinen konden worden aangelegd door de vereniging vond een verschuiving plaats in eigendom, en werden de

trottoirs door de gemeente in erfpacht afgegeven voor een periode van 25 jaar (in 1987 zijn de percelen met de tuintjes, die werden onderhouden door de huurders, aan de vereniging verkocht voor het symbolische bedrag van één gulden). In 1928 was het eigendom en beheer van de straten binnen de beide complexen overgegaan op de gemeente. Op initiatief van Buurtvereniging 'Bloemwijk' is in de jaren zeventig het binnenterrein met het buurthuis gerevitaliseerd, en de openbare ruimte vergroend. Een houten loods, afkomstig van het Reactorcentrum in Petten, verving het oude buurthuis. Architect A.F. Thomsen uit Bergen maakte het ontwerp in 1971. Het nieuwe onderkomen van de buurtvereniging was te bereiken via toegangspaden aan het einde van de Eikelenbergstraat, in bezit van de hoekbewoner die overpad diende te verlenen, en de Boomkampstraat, waarvan de strook grond in eigendom was van de spoorwegen. Uit onvrede over het komen en gaan van buurtbewoners werd al snel door de hoekbewoners een afgesloten hek geplaatst, wat tot commotie leidde. Vandaag de dag is het buurthuis via de Eikelenbergstraat te bereiken. Inmiddels was de auto, waar Bloemwijk niet op is ontworpen, ruimschoots aanwezig in het straatbeeld, wat ten koste ging van het rustige en groene karakter van de wijk door het vele blik op de weg en de pleinruimten. Midden jaren zeventig, veertig jaar na de aanleg van de voortuintjes, is er een plantboom- en bloemactie geweest 'ter opfleuring' van Bloemwijk op basis van een groenplan gemaakt door de gemeentelijke Plantsoenendienst, in samenspraak van de Buurtvereniging.¹⁷ Al met al werkten vanaf de oplevering van de woningen de woningbouwvereniging, de gemeente en de bewoners samen aan een prettig woonmilieu in Bloemwijk.

Eikelenbergstraat, met kinderen voor de aangelegde voortuintjes, eind jaren dertig [RAA] en in 2018.

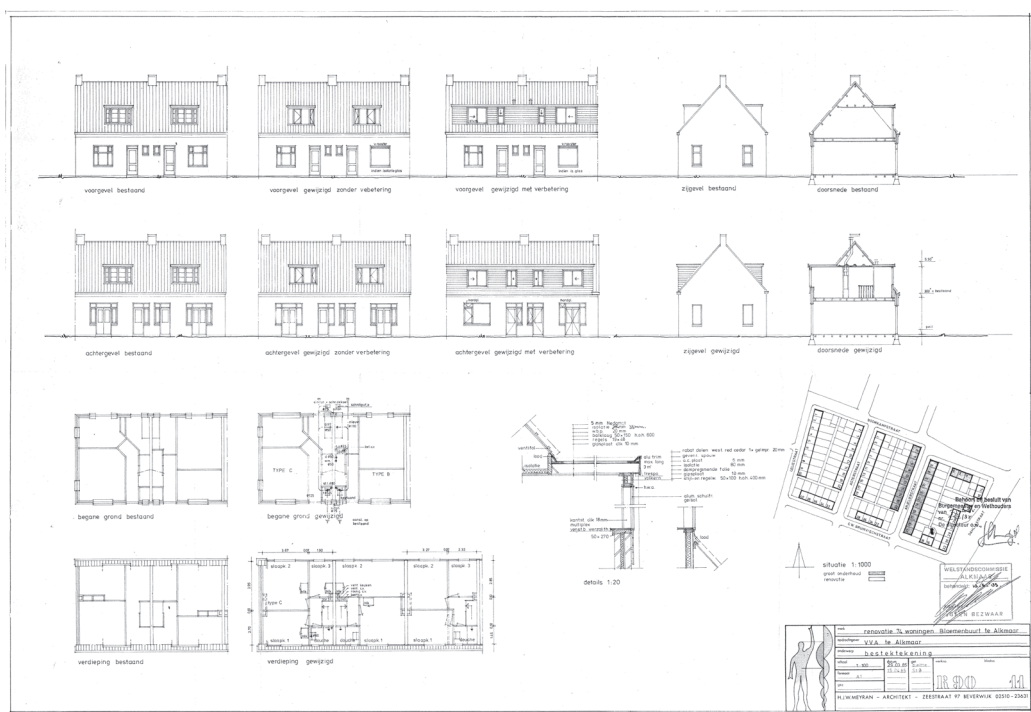

C.W. Bruinvisstraat, gezien vanaf de Leliestraat, 1929 [RAA] en in 2018.

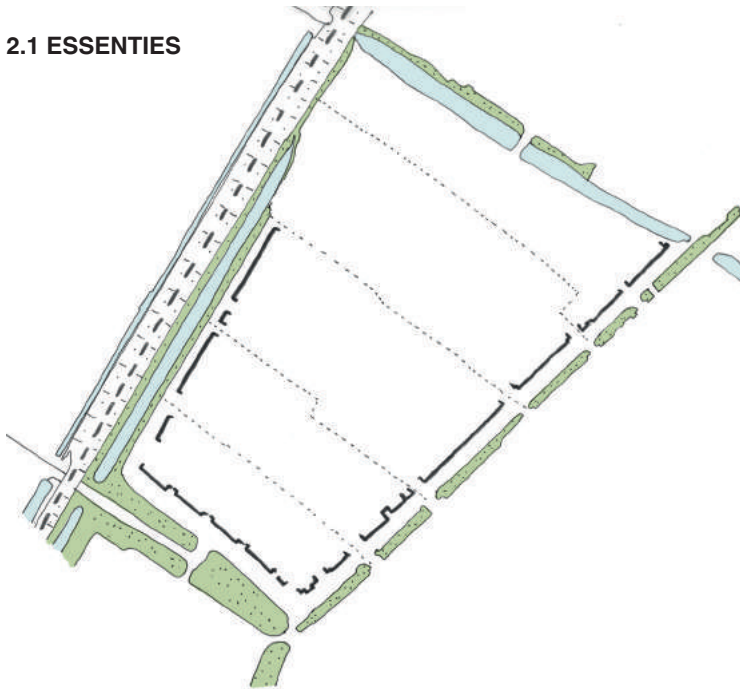
Plan voor vervangen van tuinmuren en poorten in de Eikelenbergstraat en Boomkampstraat, 1962. [Bouwdossiers Gemeente Alkmaar]

Gewijzigde gevels bij renovatie, 1985. [Bouwdossiers Gemeente Alkmaar]

2. RUIMTELIJKE ANALYSE

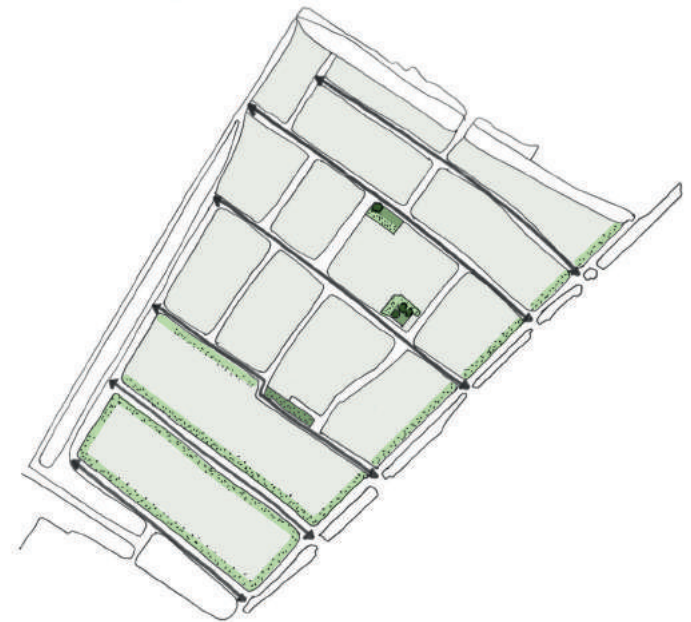
2.1 ESSENTIES

RANDEN

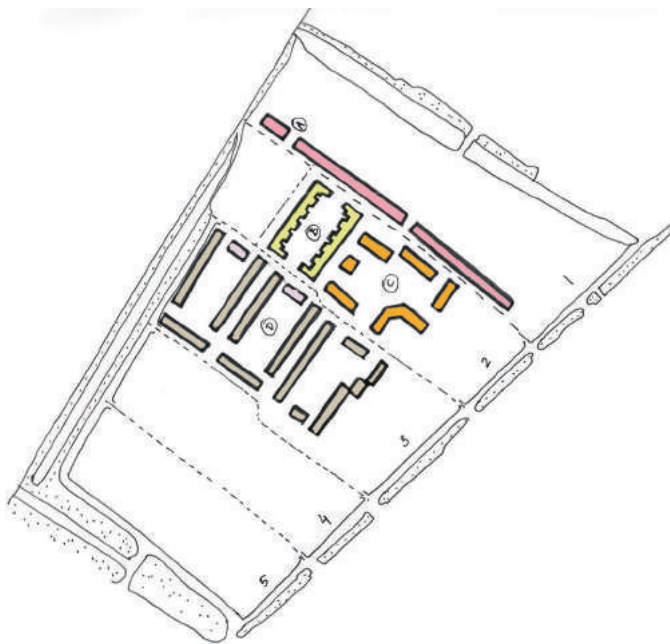
De hoofdstructuur van Bloemwijk wordt gevormd door elementen die het gebied al typeerden voor de bouw van de woningen. Het gaat om een reeks rechthoekige kavels uit de periode dat het gebied nog weideland was. De wijkstraten in NO en ZW richting volgen het oude verkavelingspatroon. De knikken in de Boomkampstraat en C.W. Bruinvisstraat zijn de knikken in de afwateringsloten van de toenmalige polder. Zo is het landschappelijke verkavelingspatroon van de polder als onderlegger in de wijk bewaard gebleven. Bloemwijk wordt begrensd door groene randen met zowel openbaar groen met water als private voortuinen. De Westerweg, van oudsher een belangrijke uitvalsweg, fungeert als zuidelijke begrenzing. Hier vormt het straatprofiel met de middenberm en bomenrij en de stedelijke bebouwing van twee lagen met een kap, die in hoogte en vormgeving aansluiten bij het voorname en representatieve karakter van de weg, een stadse rand.

Noordelijk is het spoor uit de negentiende eeuw gelegen met een straatprofiel bestaande uit de spoorloot, de brede bermstrook met slootbegroeiing en bomenrij, de straat, de stoep (looppad) en de vervolgens de rooilijn van de bouwblokken. De Hoevertvaart, een relict uit de poldertijd, met de groene Hoevertkade vormt de oostelijke begrenzing. De in de jaren vijftig gerealiseerde plantsoenstrook aan de Fritz Conijnkade fungeert als rand aan de westzijde.

WIJKSTRUCTUUR

Op een lager schaalniveau zorgt de groene buitenruimte en het stratenplan eveneens voor structuur. De woningen aan de Westerweg, Rozenstraat en Fritz Conijnstraat (allen in het hogere segment) zijn van ruime voortuinen voorzien, afgescheiden van de publieke ruimte middels lage tuinmuurtjes. Vanuit de Westerweg dringen vijf wijkstraten de wijk in, die het oude verkavelingspatroon volgen. Deze wijkstraten zorgen voor de structuur van Bloemwijk, de dwarsstraten hier haaks op verdelen het gebied weer in kleinere eenheden. Het kleinschalige binnenwerk bestaat voornamelijk uit lage (arbeiders)woningen en vormt een besloten wereld dat dorps aandoet. Hier zijn kleine openbare ruimten strategisch gesitueerd. Het plein op de hoek van de Boomkampstraat en Dahliastraat is centraal gelegen, in het midden van de Eikelenbergstraat bevindt zich een kleiner plein, en de derde pleinruimte wordt gevormd door het langgerekte, groene (speel)plein in het midden van de C.W. Bruinvisstraat.

STEDENBOUWKUNDIGE EN ARCHITECTONISCHE EENHEDEN

Het stratenpatroon verdeelt de wijk in meerdere kavels/ bebouwingsvelden. Hiervan zijn er drie deels bebouwd met woningen door de Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar', in dit rapport het plangebied. Dit deelgebied is op te delen in vier stedenbouwkundige eenheden, die verschillende architectonische verschijningsvormen hebben. De eerste stedenbouwkundige eenheid (A) wordt gevormd door de bebouwingswand aan de Eikelenbergstraat, bestaande uit twee langgestrekte, en één korte bouwstrook. Stuyt heeft bij de positionering van de bouwblokken aansluiting gezocht bij bestaande bebouwing aan de Van der Woudestraat. De woningen zijn zodoende ongunstig gelegen op de zon met de achtertuinen op het noordwesten. De tweede (B) en derde eenheid (C) liggen ingeklemd tussen de Eikelenbergstraat en de Boomkampstraat. Eenheid B bestaat uit een semi-gesloten

bouwblok bestaande uit twee gespiegelde, noordwest-oostzuid georiënteerde bouwstroken. Eenheid C is als semi-gesloten bouwblok samengesteld uit maar liefst zeven korte bouwstroken die bij elkaar worden gehouden door gemetselde tuinmuren en poorten. Binnenin de bouwblokken liggen de achtertuinen. Samen vormen de eerste drie eenheden complex V (nu 201). Architectonisch vertonen de eerste drie eenheden gelijkenissen met elkaar. Stuyt heeft een rijke vormgeving toegepast. De eerste drie eenheden, met in het bijzonder eenheid C, vormen een bijzonder architectonisch ensemble door de samenstelling van verschillende woningtypen, bijeengehouden door de tuinmuren en poorten, een rijke architectonische vormgeving zoals siermetselwerk, en de sterke relatie met de openbare ruimte. In 2010 is door de Gemeente Alkmaar het hoekpand Hulsstraat 1 met tuinmuur aangemerkt als gemeentelijk monument, vanwege de architectuur (oeuvre architect en metselwerkverband) en de cultuurhistorische

waarde als grotendeels gaaf bewaard voorbeeld van bijzondere karakteristieke sociale woningbouw uit het eerste kwart van de twintigste eeuw.¹⁸ Bovendien zijn Eikelbergstraat 9, 11 en 58 en Boomkampstraat 16 en 18 door de gemeente aangemerkt als beeldbepalende panden.

De vierde eenheid (D) neemt een heel kavel in en loopt tot aan de C.W. Bruinvisstraat. Hier heeft Stuyt samen met meewerkend architect Lippits een drietal semi-gesloten bouwblokken gesitueerd die de binnentuinen ontsluiten. De blokken bestaan uit twee gespiegelde, noordwest-oostzuid georiënteerde bouwstroken met dwarsgeplaatste, kortere stroken. Samen vormt complex VIII (nu 204) zowel een stedenbouwkundige eenheid als een architectonisch ensemble, waarvan de bebouwing ten opzichte van complex V (nu 201) relatief eenvormig en eenvoudig is.

2.2. KENMERKEN

BIJZONDERE OPENBARE RUIMTE

In Bloemwijk zijn een aantal bijzondere openbare gebieden te vinden. Een centraal plein op de hoek van de Boomkampstraat en Dahliastraat en een kleiner plein op het midden van de Eikelenbergstraat. Hier is later in de uitvoering een derde pleinruimte aan toegevoegd, namelijk het langgerekte (speel)plein met boombeplanting aan de C.W. Bruinvisstraat. De openbare ruimte is in samenhang ontworpen met de omliggende bebouwing, wat de pleinen tot hoofdmoment van de wijk maakt. Op het centrale plein wordt bijvoorbeeld door de bomenrij de aandacht getrokken naar de symmetrisch geplaatste poortonderdoorgang die leidt naar de achtertuinen. Voorheen waren hier winkels, zoals een kruidenier. De winkelruimte aan de overzijde (Dahliastraat 9), in het blok uit 1924 door particulieren gebouwd, vormt het contrapunt. Anders dan oorspronkelijk de ambitie was voor deze tuinwijk, waren de pleinen na oplevering vrij stenig. Na inmenging van de gemeente zijn medio jaren dertig groene voortuinen aangelegd, afgescheiden van de publieke ruimte middels lage tuinmuurtjes en hekwerk.

Oorspronkelijk was het bovendien de ambitie om een speelterrein te realiseren langs de spoorbaan. Dit terrein is echter al snel bebouwd met een bouwblok. De binnenruimte van het blok is benut voor een buurthuis en speelplaats, die enkel via een smalle doorgang zijn te bereiken, waardoor het een vrij gesloten karakter heeft.

Naast de wijkgerichte openbare ruimte kent de omgeving ook beeldbepalende groene randen die voor het grotere geheel van belang zijn: de spoorloot, de Hoevertvaart en Hoevertkade, de Westerveg en de Fritz Conijnkade.

RELATIE STRAAT, GROEN EN GEBOUWEN

Zoals gangbaar bij tuinvijken is in Bloemwijk een sterke relatie tussen straat en bebouwing. Het binnenwerk bestaat uit kleine eenheden tussen de wijk- en dwarsstraten, waarbij de wijkstraten structuur geven. De korte dwarsstraten lopen niet door, maar komen uit op bebouwing, waardoor een coulisseneffect is verkregen. De verspringende rooilijnen en subtiële hoekverdraaiingen zijn zo geënceneerd dat een levendig straatbeeld is ontstaan. Door in enkele straten de rooilijnen te laten terugspringen creëerde de architect, in aanvulling op de pleinen, ruimte voor semi-openbaar groen als bomen en geveltuintjes. Dit compenseert het gebrek aan voortuinen, die geregeld als overgang tussen straat en gebouw fungeren. Hier zijn het de stoepen die de overgang verzachten.

HET SEMI-GESLOTEN BOUWBLOK

Het overgrote deel van de bebouwing van Bloemwijk bestaat uit semi-gesloten bouwblokken waarbinnen de achtertuinen zijn gelegen. Het blok wordt samengesteld door korte stroken die bijeen worden gehouden door mee-ontworpen tuinmuren of bergingen. De gemetselde muren zijn middelhoog en geven daarmee een inkijk in het binnenterrein van het blok. Vaak steekt er ook wat groen omhoog vanuit de achtertuinen, wat het tuinstad effect vergroot bij gebrek aan voortuinen. Kenmerkend aan Bloemwijk zijn de gemetselde, sierlijk vormgegeven poorten die vanuit de straat toegang geven tot het achterpad en vervolgens de tuinen.

VOORNAME EN 'GEWONE' ARCHITECTUUR

De bebouwing kent verschillende verschijningsvormen. De architectuur van enkele blokken in complex V is voornamelijk en statig te noemen, zoals aan de Eikelenbergstraat met de hogere hoekbebouwing en rijke geveldetailering. Over het algemeen doet de architectuur dorps aan door de kleine schaal, en de toepassing van dakvormen als de mansardekap en de tuinen met ronde poorten. Blokken hebben een individuele verschijningsvorm, maar zijn in samenhang met elkaar ontworpen waardoor eenheid in het straatbeeld is verkregen. Er is een eenheid in verscheidenheid ontstaan. De met zorg vormgegeven architectuur in complex V compenseert het gebrek aan voortuinen, en draagt bij aan het beoogde tuinstadmilieu van Bloemwijk. Complex VIII is vrij sober vormgegeven. Hier is gekozen voor een meer eenduidige architectuur waarbij één woningtype domineert.

VERBIJZONDERING VAN HOEKEN

Een belangrijk kenmerk van de architectuur van Bloemwijk is de architectonische verbijzondering van de hoeken. Met name waar de wijkstraten kruisen met de dwarsstraatjes wordt de hoek gemarkeerd. In complex V is dit het geval. De woningen op de hoek van een bouwblok kennen een afwijkend gevelbeeld, meestal gedetailleerder uitgewerkt. De architecten (met name Stuyt) gebruikte een breed repertoire aan hoekoplossingen: schuine hoeken, grotere volumes met een bijzondere kap, puntgevels, verspringende nokrichting en gootlijsten, gedraaide daken, en geaccentueerde gevelpartijen middels siermetselwerk. De architectonische verbijzondering van de hoeken is in samenhang met de (groene) openbare ruimte ontworpen, of in het geval bij het centrale plein aan de Boomkampstraat het programma (winkels).

DAKLANDSCHAP

Kenmerkend voor Bloemwijk is het expressieve daklandschap met verschillende dakvormen, bouwhoogtes, nokrichtingen en dakaccenten. Alle bouwblokken hebben een kap. De dakvormen die in de wijk voorkomen lopen uiteen van het schilddak, de mansardekap en het zadeldak (de laatste komt het meest voor, zowel de langskap als de dwarskap). Complex VIII kent enkel zadeldaken, complex V kent daarentegen een verscheidenheid aan dakvormen, waarbij de opvallend vormgegeven mansardekap het meest in het oog springt. De gootlijn loopt meestal door in de dakpunten en springt van hoog naar laag op de plaatsen waar een hoogteverschil in de bouwblokken zit.

GEVELCOMPOSITIE

De gevelcompositie is per bouwblok of eenheid verschillend, maar de bouwelementen die daarvoor gebruikt worden zijn gelijk: deuren en deuromlijstingen, (boven) ramen, schoorstenen, puntgevels, dakkapellen, dakgoten, metselwerk en ornamenten. Aan de voorzijde is een woning nauwelijks herkenbaar als een individuele eenheid, maar gaat deze op in de gevelopbouw van het geheel. Meerdere woningen zijn aaneengeschaald tot één woonblok. De woonblokken zijn vormgegeven als straatwanden. Doorgaande horizontale lijnen in het gevelvlak zijn aangezet door de dakgoten en gemetselde sierbanden. Oorspronkelijk vormden de schoorstenen en dakkapellen voor ritme in het gevelvlak, maar latere verbouwingen heeft dit effect veelal teniet gedaan.

METSELWERK

Alle bouwblokken in Bloemwijk zijn in metselwerk uitgevoerd: gemetselde muren van baksteen in roodbruine tinten, metselwerkdetails, soms bewerkt met wit pleisterwerk. De gebruikte stenen zijn van het formaat Waalvorm, met de afmetingen 210 x 100 x 50 mm. Behalve het veelvoorkomende halfsteensverband en het Vlaams verband is er bij een enkel blok in complex V een bijzonder metselverband toegepast, zoals in de Eikelenbergstraat, hoek Hulststraat. Het trasraam is middels een rollaag afgesloten. Detaillering in het metselwerk is te vinden als omlijsting van de raam- en deuropeningen (bijvoorbeeld als rollaag), als accentuering van de hoekbebouwing, in de puntgevels en de tuinmuren en poorten. Karakteristiek voor het plangebied zijn de beeldkenmerken die Stuyt vaker in zijn werk toepaste: de ruitvormige en gekleurde details in het metselwerk in de puntgevels die sterk contrasteren met de witte baksteen in de punt.

3. WAARDERING

Het in dit rapport beschreven plangebied in Bloemwijk, het woningbezit van Van Alckmaer voor Wonen en de openbare ruimte op de verschillende schaalniveaus, is van waarde vanwege de sociaal-maatschappelijke betekenis, en op ruimtelijk vlak vanwege de stedenbouwkundige en architectonische betekenis. De waardering is opgebouwd uit de volgende punten:

VAN SOCIAAL-MAATSCHAPPELIJKE WAARDE

- de inzet van de overheid, de Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar' (het huidige Van Alckmaer voor Wonen) en de architecten Stuyt en Lippits aan het begin van de twintigste eeuw om een tuinstadmilieu te realiseren in de groene uitbreidingswijken voor de 'arbeidende' Alkmaarders wiens (krot)woningen onbewoonbaar verklaard waren.
- in het totale spectrum van de landelijke ontwikkeling van tuindorpen, behoort Bloemwijk niet tot de top, maar tot de categorie tuindorpen waarbij de ambachtelijke architectuur het gebrek aan groen moest compenseren en het straatbeeld relatief stads aandoet.
- voor het gebruik van de Bloemwijk door de bewoners is het te betreuren dat het oorspronkelijk stedenbouwkundig ontwerp met open speelveld aan het spoor niet tot uitdrukking is gekomen en is versteend
- hoekpand Hulsstraat 1 met tuinmuur is sinds 2010 gemeentelijk monument, met als één van de criteria dat het pand een grotendeels gaaf bewaard voorbeeld is van bijzondere karakteristieke sociale woningbouw uit het eerste kwart van de twintigste eeuw.

VAN STEDENBOUWKUNDIGE EN ENSEMBLEWAARDE

- als begrenzing van het plangebied de groene randen met zowel openbaar groen en water als private voortuinen: de spoor sloot geflankeerd door een groene berm, de Hoevertvaart en Hoevertkade, de Westerweg met zijn stedelijke profiel en het plantsoen aan de Fritz Conijnkade.
- het contrast tussen de drukke en voorname Westerweg als stadse rand en het achtergelegen binnenwerk met kleinschalige bebouwing dat als besloten wereld dorps aandoet.
- het landschappelijke verkavelingspatroon met een reeks rechthoekige kavels uit de periode dat het gebied nog weideland was, dat als onderlegger van het plangebied bewaard is gebleven. De knikken in de Boomkampstraat en C.W. Bruinvisstraat zijn de knikken in de afwateringsloten van de toenmalige polder.
- de wegenstructuur bestaande uit de structurerende wijkstraten, en de korte dwarsstraten hier haaks op, die het gebied weer in kleinere eenheden verdelen. Waardevol is ook het geënceneerde straatbeeld dat ontstaat door korte dwarsstraten die uitkomen op bebouwing, verspringende rooilijnen en subtiele hoekverdraaiingen, waardoor levendigheid en ruimte voor semi-openbaar groen is verkregen.
- de vier stedenbouwkundige eenheden: de bebouwingswand aan de Eikelenbergstraat die aansluit op de Van der Woudestraat (A), de twee semi-gesloten bouwblokken die bij elkaar worden gehouden door gemetselde tuilmuren en poorten, ingeklemd tussen de Eikelenbergstraat en de Boomkampstraat (B en C), en de drie semi-gesloten bouwblokken die het kavel vullen tot aan de C.W. Bruinvisstraat (D). De eerste drie eenheden zijn van grotere waarde dan de

laatste, vanwege de eenvoudige uitwerking van het stratenplan. In vergelijking met andere tuindorpen is in Bloemwijk de buitenruimte vrij sober, wat zich uit in het gebrek aan voortuinen, plantsoenen en royale (boom) beplanting. Desalniettemin zijn de drie gerealiseerde groene pleinruimtes, die in samenhang zijn ontworpen met de omliggende bebouwing, van belang: op de hoek van de Boomkampstraat en Dahliastraat, aan de Eikelenbergstraat en aan de C.W. Bruinvisstraat. Bijzonder zijn de particuliere voortuinen, afgescheiden van de openbare ruimte middels lage tuinmuurtjes en hekwerk, die omstreeks 1935 na inmenging van de gemeente Alkmaar zijn aangelegd ter vergroening van de eerste twee pleinruimten. De groene buitenruimte (zowel pleinen als straten) is onder druk komen te staan door geparkeerde auto's. De beplanting biedt in maat te weinig evenwicht.

- hoekpand Hulsstraat 1 met tuinmuur is aangemerkt als gemeentelijk monument, onder meer vanwege de stedenbouwkundige betekenis door de beeldbepalende ligging op de hoek van de Hulststraat en Eikelenbergstraat.

VAN ARCHITECTONISCHE WAARDE

- de toepassing van het semi-gesloten bouwblok, samengesteld door korte stroken die bijeen worden gehouden door mee-ontworpen tuinmuren met poorten, en waarbinnen de achtertuinen zijn gelegen. Belangrijk in het behoud van het eigene van Bloemwijk zijn de kenmerkende gemetselde, sierlijk vormgegeven poorten. Op enkele plekken is het uniforme karakter van de tuinmuren met de poorten verloren gegaan door de sloop van poorten of de toevoeging van garages, waardoor een rommelig geheel is ontstaan.
- de verscheidenheid in architectuur die enerzijds dorps aandoet, dan wel voornaam door de rijke vormgeving. De verschillende woningtypes zijn in samenhang met elkaar ontworpen waardoor eenheid in het straatbeeld is verkregen.
- het principe dat met zorg vormgegeven architectuur het gebrek aan voortuinen compenseert, en daarmee bijdraagt aan een prettig woonmilieu. Dit principe is bij het sobere complex VIII (woningen tussen de Boompkampstraat en de C.W. Bruinvisstraat) niet toegepast.
- de architectonische verbijzondering van de hoeken bij complex V, waarbij een breed repertoire aan hoekoplossingen is toegepast.
- het expressieve daklandschap met verschillende dakvormen, bouwhoogtes, nokrichtingen en dakaccenten bij complex V.
- het feit dat de woning aan de voorzijde nauwelijks herkenbaar is als een individuele eenheid, maar opgaat in de gevelopbouw van het geheel.
- de verschillende gevelcomposities, met echter gelijke bouwelementen: deuren en deuromlijstingen, (boven) ramen, schoorstenen, puntgevels, dakkapellen,

dakgoten, metselwerk en ornamenten.

- de toepassing van metselwerk: gemetselde muren van baksteen in roodbruine tinten, metselwerkverbanden en -details, soms bewerkt met wit pleisterwerk.
- voor kenmerkende Stuyt beeldkenmerken: de ruitvormige en gekleurde details in het metselwerk in de puntgevels die sterk contrasteren met de witte baksteen in de punt.
- de hoge mate van ambachtelijkheid in zowel het ontwerp als de uitvoering.
- complex V (woningen tussen de Eikelenbergstraat en de Boompkampstraat) vormt een bijzonder architectonisch ensemble door de samenstelling van verschillende woningtypen, bijeengehouden door de tuinmuren en poorten, de rijke architectonische vormgeving zoals siermetselwerk, en de sterke relatie met de openbare ruimte. Complex VIII (woningen tussen de Boompkampstraat en de C.W. Bruinvisstraat) is vanwege de eenvoudige architectuur van mindere waarde.
- hoekpand Hulsstraat 1 met tuinmuur is gemeentelijk monument, onder meer vanwege de architectuur. Het pand is opgetrokken in een bijzonder metselverband ontworpen door de landelijk bekende Haagse architect Jan Stuyt. Bovendien zijn Eikelbergstraat 9, 11 en 58 en Boompkampstraat 16 en 18 door de gemeente aangemerkt als beeldbepalende panden.

GAAFHEID

- door vervanging van de oorspronkelijke tuinmuren met poorten voor versimpelde varianten in het semi-gesloten bouwblok tussen de Eikelenbergstraat en de Boompkampstraat in 1962 is het oorspronkelijke architectonische ensemble aangetast.
- bij ingrijpende renovatie omstreeks 1985 zijn de gevels van een groot aantal blokken ingrijpend veranderd. Onder meer verbreding van de dakkapellen, toevoeging van houten beschot en sloop van schoorstenen heeft een verstoring van het ritme in het gevelbeeld betekend. Bij het vervangen van de (boven)ramen is de oorspronkelijke roedeverdeling verloren gegaan, waardoor de gevelcompositie is verstoord.
- de in de jaren dertig toegevoegde ommuurde voortuinen op de pleinen zijn nog in originele staat, en worden goed onderhouden waardoor deze zoals beoogd voor vergroening van de wijk zorgen. Echter is de openbare ruimte, dat na oplevering al een versteend karakter had, in loop der tijd (verder) verschaald. Zo is er geen sprake meer van een monumentale bomenrij die oorspronkelijk de aandacht trok naar de symmetrisch geplaatste poortonderdoorgang richting achtertuinen, zijn de bomen in de straten van weinig statuur, en is de openbare ruimte onder druk komen te staan door geparkeerde auto's.

BRONNEN

NOTEN

- 1 RAA 10.1.1.003 Archief van de gemeente Alkmaar, 1920-1944, inv. nr. IV.C. Uitbreidingsplannen
- 2 Smit 1991
- 3 Smit 1991
- 4 Pathuis 1990, pp. 26-27.
- 5 *Vijftig jaar Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar'* 1957
- 6 Goudeau en Van der Linden 2011
- 7 Zie het pro el van M.J.E. Lippits op www.zoeken.hetnieuweinstituut.nl/nl/personen/
- 8 Raadsnotulen 19 november 1902 no. 3, bijlage 91.
- 9 Raadsnotulen 1906, bijlage no. 26.
- 10 *Vijftig jaar Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar'* 1957, pp. 2-3.
- 11 Archief Van Alckmaer voor Wonen, Bestuursvergadering 25 november 1914,.
- 12 Zie het pro el van G. Versteeg op www.iisg.nl/ondernemers/ en dat van W.F.C. Schaap op www.zoeken.hetnieuweinstituut.nl/nl/personen/
- 13 Archief Van Alckmaer voor Wonen, Bestuursvergadering 23 juni 1916.
- 14 *Vijftig jaar Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar'* 1957, pp. 2-3.
- 15 RAA 10.1.1.003 Archief van de gemeente Alkmaar, 1920-1944, inv. nr. IV.R Volkshuisvesting
- 16 RAA 10.1.1.003 Archief van de gemeente Alkmaar, 1920-1944, inv. nr. XV.B Eigendommen alfabetisch gerangschikt
- 17 'Groenplan', in: *Het Parool* 13 maart 1975 [via www.delpher.nl]
- 18 Gemeente Alkmaar, Hulststraat 1 1815 XH Alkmaar [cursief], Gemeentelijke monumentenlijst Alkmaar 2010.

LITERATUUR

- Auteur onbekend, *Vijftig jaar Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar'*, 1957
- R. Braad, 'Het zwart en wit in de ontwerpen van architect Jan Stuyt', in: *Weller magazine* (mei 2009)
- Gemeente Alkmaar, *Beleidsnota Beeldbepalende panden*, 2006
- Gemeente Alkmaar, Hulststraat 1 1815 XH Alkmaar [cursief], Gemeentelijke monumentenlijst Alkmaar 2010.
- J. Goudeau en A. van der Linden (red), *Jan Stuyt een begenadigd en dienend architect*, Nijmegen 2011
- E. v.d. Kleij, *Monumenten Inventarisatie Project Noord-Holland Alkmaar Gemeentebeschrijving*, Haarlem 1991
- S. Pathuis, 'De stadsuitbreidingen van Alkmaar, 1880-1940'. In: *Tussen streek en randstad; Alkmaar in de twintigste eeuw, Alkmaarse Historische reeks*, deel 8, p. 25-45, Alkmaar/Zutphen 1990.
- F. Smit, *De droom van Howard, Verleden en toekomst van de tuindorpen*, Rijswijk 1991
- C.A. Veelenturf, 'Een kosmopolitische kameleon in Heemstede: architect Jan Stuyt', in: *Heerlijkheden. Tijdschrift over de Geschiedenis van Heemstede en Bennebroek*, vol. 38, iss. 150, (2011), pp. 57-6

ARCHIEVEN

- Archief Van Alckmaer voor Wonen
- Notulen bestuursvergaderingen
- Bouwdossiers Gemeente Alkmaar
- Regionaal Archief Alkmaar (RAA)
- 10.1.1.003 Archief van de gemeente Alkmaar, 1920-1944
 - 10.1.1.004 Archief van de gemeente Alkmaar, 1945-1988
 - Raadsnotulen Gemeente Alkmaar
 - Beeldbank

WEBSITES

- www.delpher.nl
- www.hetnieuweinstituut.nl
- www.iisg.nl
- www.topotijdreis.nl

COLOFON

Dit cultuurhistorisch onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van Fooq door SteenhuisMeurs.

Projectteam SteenhuisMeurs:
dr. Marinke Steenhuis, ir. Johanna van Doorn en
Victorien Koningsberger MA.

SteenhuisMeurs BV, Paterswolde - Rotterdam
Hoofdweg 255 9765 CH Paterswolde
050 3080100
www.steenhuismeurs.nl

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SteenhuisMeurs. Let op: Op de afbeeldingen in deze rapportage kunnen auteursrechten van toepassing zijn. Wij zijn niet aansprakelijk voor schade die voortkomt uit het ongeoorloofd gebruik van het beeldmateriaal in deze uitgave.

Wij hebben ons best gedaan om alle rechthebbenden met betrekking tot het beeldmateriaal in dit rapport te achterhalen. Als u denkt dat uw materiaal zonder voorafgaande toestemming is gebruikt, neem dan contact met ons op.

© SteenhuisMeurs BV, Paterswolde - Rotterdam

